

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Civiltiesisko zinātņu katedra

Bakalaura darbs

Adopcijas tiesiskais regulējums

Saņemts

_____ katedrā

2011.g. __. _____

Sekretāra (-es) paraksts

Pilna laika klātienes nodaļas

6. semestra studente

Marianna Gvozdikova

mg09215

Zinātniskais vadītājs

Lekt., mag.iur. Kristīne Zīle

Rīga, 2011

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	3
1. ADOPCIJAS JĒDZIENS UN VĒSTURISKĀ IZCELSME	5
2. ADOPCIJAS KĀRTĪBA LATVIJĀ.....	8
2.1. Adopcijai nepieciešamie dokumenti un atļaujas; pieteikuma iesniegšana bāriņtiesā.....	13
2.2. Adoptētāja ģimenes izpēte.....	16
2.3. Adoptējamā bērna izvēle	23
2.4. Bērna nodošana adoptētāja aprūpē	27
2.5. Adopcijas apstiprināšana tiesā un pēc adopcijas uzraudzība.....	30
3. ADOPCIJA UZ ĀRVALSTĪM	34
4. ADOPTĒTĀ BĒRNA TIESISKAIS STĀVOKLIS UN MANTISKĀS ATTIECĪBAS PĒC ADOPCIJAS.....	38
KOPSAVILKUMS.....	44
ANOTĀCIJAS	47
Anotācija latviešu valodā/ Anotācija.....	47
Anotācija krievu valodā/ Аннотация	48
IZMANTOTĀ LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS	49
Literatūra	49
Normatīvie akti.....	50
Juridiskās prakses materiāli	51
Elektroniskie informācijas avoti.....	52
PIELIKUMI.....	53

IEVADS

Mūsdienās sociāli attīstīta sabiedrībā liela loma ir cilvēktiesībām, un arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta bērnu tiesību aizsardzībai. Bakalaura darbā autore pievērsīsies nevis bērniem, kuriem ir ģimene, bet tikai bērniem, kuri ir palikuši bez vecāku aizgādības un ir atdoti adoptīvai. Šiem bērniem ir tiesības uz īpašu valsts aizsardzību un palīdzību.

Balstoties uz dažādiem pētījumiem un arī praksē atklātām problēmām, ir izstrādāti grozījumi Latvijas Republikas Civillikuma Ģimenes tiesību daļā par adoptīvu, kā arī stājās spēkā pilnīgi jauni Ministra kabineta noteikumi Nr.111 par „Adoptīvas kārtību”, kuru uzdevums bija atvieglot adoptīvas procesu, līdz ar to dot iespēju bērniem augt ģimenē. Tomēr izpētot adoptīvas tiesisko regulējumu radās nepieciešamība papildināt un precizēt jautājumus, kuri saistīti ar adoptīvas procesu, jo grozījumi, kā arī jauna kārtība, kā parāda prakse, tiek uzskatīti par nepilnīgiem. Tādējādi ir jāpildveido adoptīvas kārtība atbilstoši šā laika vajadzībām un tiesību aktu prasībām.

Autores darba mērķis ir izpētīt adoptīvas sociāli tiesisko nozīmi, iedziļināties adoptīvas institūta rašanās vēsturē, apskatīt esošo adoptīvas tiesisko regulējumu Latvijā un sabiedrības viedokli par adoptīvu, kā arī apzināt pastāvošas problēmas, kas saistītas ar adoptīvas kārtību, kā arī izanalizēt un konkretizēt nesaskaņas un pretrunas. Autore arī veiks apzināto problēmu padziļinātu analīzi, lai varētu izteikt konkrētus priekšlikumus to risināšanai, kā arī izsecinās vai jauna adoptīvas kārtība atvieglo adoptīvas procesu un vai tas veicina adoptīvas Latvijā. Bakalaura darba mērķis ir izpētīt adoptīvas sociāli tiesisko nozīmi, iedziļinoties adoptīvas institūcijas rašanās vēsturē, apskatot esošo adoptīvas tiesisko regulējumu Latvijā un sabiedrības viedokli par adoptīvu, kā arī saskatīt trūkumus un problēmas, kas saistītas ar bērnu adoptīvu.

Lai tiktu sasniegts mērķis, autore izvirza šādus uzdevumus: izpētīt adoptīvas pirmsākumus un tās attīstību, detalizēti izpētīt un atspoguļot pastāvošo adoptīvas kārtību, izpētīt adoptīvas kārtību saskaņā ar starptautiskiem tiesību aktiem, kā arī izanalizēt tiesu praksi, lai konkretizētu pastāvošas problēmas adoptīvas tiesiskajā regulējumā.

Darbā tika izmantotas tādas pētniecības metodes kā vēsturiskā, lai izpētītu adoptīvas izcelsmes pamatus un tās attīstību, kā arī, lai izpētītu adoptīvas jēdzienu un izpratni; salīdzinošā, lai pierādītu tiesību sistēmu kopīgās iezīmes adoptīvas tiesiskajā regulējumā Latvijā vēsturiskā attīstības laika periodos un ārvalstīs, kā arī atklātu atšķirības, kas pastāv starp Latvijas tiesību sistēmu un citām valstīm. Tika izmantota arī tādas pētniecības metodes kā deduktīvā. Ar

deduktīvās metodes palīdzību darbā tiek parādīts, kā no vispārīgiem juridiskiem terminiem tiek atrastas konkrētās tiesību normu prasības un to pielietošana praktiskajā dzīvē, kā arī abstrahēšanas metode, kur ar domāšanas palīdzību notiek adopcijas parādības interesējošo pazīmju, īpašību un sakaru izdalīšana, atdalīšana, fiksācija un vienlaicīgi daudzu citu pazīmju, īpašību, sakaru un attiecību neievērošana. Autore, izdarot attiecīgus secinājumus, katrā nodaļā, kā arī nobeigumā izmantoja loģisko metodi.

Bakalaura darba tapšanā autore izmantoja gan mūsdienu literatūras avotus, kā arī Latvijas Republikas un citu valstu tiesību avotus, gan arī materiālus no globālā tīmekļa. Darba ietvaros tika pētīti Latvijas Republikas tiesību akti, kā arī autore pievērsa uzmanību dažiem starptautiskiem tiesību un normatīviem aktiem saistībā ar adopcijas kārtību. Autore savā darbā izmanto statistikas datus un veic globālā tīmekļa forumu izpēti, kas saistīti ar adopciju, kuros cilvēki dalās ar savu pieredzi izsakot komentārus, un izdarīs secinājumus, kas būs saistīti ar reālo cilvēku pieredzi adopcijas lietās.

1. ADOPCIJAS JĒDZIENS UN VĒSTURISKĀ IZCELSME

Autore bakalaura darba izpētē, uzskata, ka vispirms ir jānoskaidro, kas ir adopcija un kā šis jēdziens ir radies, tas ir, kāda ir adopcijas vēsturiskā izcelsme.

Pats vārds adopcija, celies no latīņu vārda *adoptio* – pieņemšana bērna vietā.¹

Izskatot adopcijas vēsturisko izcelsmi, var secināt, ka adopcija ir radusies jau 5. – 4. gadsimtā pirms Kristus dzimšanas Vecbabilonijas valstī. Tolaik Vecbabilonijā valdīja izcils valdnieks - Hammurapi, kurš ir pazīstams ar nozīmīgāko viņa veikumu – Hammurapi likumi. Šajos likumos tika regulētas daudzas tiesību nozares, kā arī ģimenes tiesības, kurās atzina adoptēšanu, un tur bija teikts, ka adoptētajam bērnam bija jārespektē savi audžuvecāki.²Var arī minēt bargo sodu par savu audžuvecāku nerespektēšanu – ja adoptētājs saka savam adoptētajam tēvam vai mātei: „*Tu neesi mans tēvs vai mana māte*”, viņa mēle tika nogriezta.³ Šodien mēs nesastapsim tādus bargos sodus, jo mūsu likumi attīstās un šis sods būtu pretrunā ar vispārīgiem tiesību principiem. Protams, Hammurapi likums pazina, kaut arī ar ierobežojumiem, testamentu. Mantot varēja arī pieņemtie bērni⁴, mūsdienās - adoptētie bērni. Arī Senā Indijā Manu likumos (2.gs. p.Kr.-2.gs.) bija noteikts, ka adoptētais dēls nedrīkst pieņemt iepriekšējās ģimenes vārdu un īpašumu no sava īstā tēva.⁵ Diemžēl nevar adopciju tajā laikā izskatīt detalizēti, jo pietrūkst literatūras avoti, kā arī nebija tik ļoti attīstītas tiesības, lai pilnveidotu adopciju, tieši tādēļ avotu izskatīšanai ir ļoti maz.

Pie adopcijas vēsturiskās izcelsmes nevar neminēt Seno romiešu tiesības, kuras, protams, atstāja lielu iezīmi mūsdienu likumu veidošanā. Romiešiem ģimenē bija divi radniecības veidi: kognāti (no latīņu *cognatus* – asinsradnieki) un agnāti (no latīņu *agnatus* – radnieks pēc tēva).⁶ Autore pievērš visu uzmanību tieši agnātiskai radniecībai, jo tieši šajā juridiskajā radniecībā, kā to nosauca profesors Voldemārs Kalniņš, ir iekļautas personas, kuras ienākušas ģimenē adopcijas ceļā un nepārprotami tika uzskatītas par savējiem. Daži citi autori, piemēram, tiesību pētniece Līna Birziņa uzskata, ka agnātiskos radniekus, izskatāmā tematā - adoptētos bērnus, var raksturot kā juridiskos radniekus. Līdz ar to adoptētie bērni varēja baudīt mantošanas tiesības.

¹ Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Rīga, Mans īpašums, 2000. gads, 89. lpp;

² Zemītis G. Ārvalstu valsts un tiesību vēsture. Rīga, Biznesa augstskola Turība, SIA, 2006. gads, 35. lpp;

³ Turpat 36. lpp;

⁴ Turpat 36. lpp;

⁵ Blūzma V., Zemītis G., Osipova S. Ārvalstu tiesību vēstures avoti. Rīga:Turība, 2007.gads, 61.lpp;

⁶ Turpat 95. lpp

Seno romiešu tiesībās lielāka uzmanība tika veltīta tieši aizgādņībai un aizbildņībai, nevis adoptijai, kas, protams, rada problēmas adoptijas izcelsmes izskatīšanā mūsdienās, bet ar laiku adoptija kā tāda attīstījās un nevar nepieņemt, ka tieši Senā Romā sākas adoptijas izcelsme.

Protams, adoptijas izcelsme bijusi vēl pirms Kristus dzimšanas Babilonijas valstī, kas jau tika iepriekš aprakstīts šajā darbā. Līdz ar to var secināt, ka ir divi nozīmīgākie adoptijas vēsturiskās izcelsmes avoti, tie ir Hammurapi likumi un Seno romiešu tiesības.

Ja izskatām jēdzienu „adoptija” sociāli psiholoģiskā nozīmē, tad tas ir veids, kā kļūt par vecākiem ne tikai bioloģiskās izcelšanas rezultātā, bet pieņemot „svešu” bērnu un dod bērnam visu nepieciešamo aprūpi un uzraugot viņu, kā arī pārstāvēt viņa personiskās un mantiskās intereses, protams, dodot viņam to siltumu un mīlestību, ko diemžēl nav spējuši vai arī negribēja sniegt bērna bioloģiskie vecāki. Līdz ar to adoptējamie bērni var būt bāreņi (vecāki ir miruši jeb ir pasludināti par mirušiem) jeb bērni, kuri palikuši bez vecāku gadības (šī bērna vecāki vispār nav zināmi, ir pazuduši vai ilgstošas slimības dēļ nespēj realizēt aizgādību, vai vecākiem atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības).

Autores uzdevums ir izskatīt adoptiju tieši tiesiskajā aspektā, līdz ar to autore sniegs izpētei dažus jēdzienus tieši no juridiskās terminoloģijas, viens no tiem ir profesora Volda Jakubaņeca adoptijas jēdziena izpratne:

Adoptija – sveša bērna pieņemšana ģimenē radniecības tiesisko attiecību nodibināšanai.⁷ Šis jēdziens nepārprotami ir īss un skaidrs, kas ļauj cilvēkam, kuram nav juridisko zināšanu pamati, izprast adoptijas jēdzienu.

Protams, pastāv jēdzieni, kuri var būt nesaprotami cilvēkam bez juridiskas zināšanas pamatiem, toties šie jēdzieni pastāv un viņi ir piemērojami kā arī vispārārtzīti Latvijas normatīvos aktos – Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumos Nr. 315 bija iekļauts šāds adoptijas jēdziens:

„Adoptija ir tiesisks akts, ar kuru persona pieņem citas personas bērnu par savu. Adoptija rada tādas pašas personiskās un mantiskās tiesības un pienākumus kā radniecība pēc izcelšanās, ja adoptijas līgumā nav noteikts citādi.”⁸ Ministra kabineta noteikumi Nr. 315 „Adoptijas noteikumi” šobrīd vairs nav spēkā, bet, manuprāt, adoptijas jēdziens, kurš tika aprakstīts šajos noteikumos, var tikt piemērots, lai skaidrāk izprastu adoptijas jēdzienu.

⁷ Jakubaņecs V. Juridiski terminoloģiskā skaidrojošā vārdnīca. Rīga, 2001. gads, 4. lpp ;

⁸ Latvijas Republikas Ministra kabineta noteikumi Nr.315. Adoptijas noteikumi. 2.punkts, *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 136 (621), 1994.gads 14.augusts, zaudējis spēku ar 22.martu 2003.gadu

Profesors Jānis Vēbers atzīst iepriekš minētos jēdzienus, kā arī izskaidro adopcijas jēdzienu nedaudz izvērstā veidā, norādot, ka „adopcija ir juridisks fakts, kas rada tiesiskā ziņā pilnvērtīgas vecāku un bērnu attiecības. Ar adopciju izbeidzās tiesiskās un arī faktiskās attiecības starp adoptēto bērnu un viņa miesīgajiem vecākiem un citiem radniekiem pēc izcelšanas. Tādējādi adopcija ir tāds ģimentiesisks akts, kam ir nozīme visās tiesību nozarēs. Pēc Latvijas likumdošanas, ja kādā tiesību aktā ir norādīts uz vecākiem, tad tas attiecās arī uz adoptētajiem vai adoptīvajiem vecākiem. Attiecīgi ar bērniem jāsaprot arī adoptīvie bērni. Izņēmums var būt ģimenes un mantošanas tiesībās, ja par to speciāli noteikts adopcijas līgumā, piemēram, par mantošanas tiesībām un citi.”⁹

⁹ Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Rīga, Mans īpašums, 2000. gads, 89. lpp

2. ADOPCIJAS KĀRTĪBA LATVIJĀ

Šobrīd Latvijā adopcijas tiesiskajos pamatos ir būtiskas izmaiņas, jo jaunas adopcijas kārtības nepieciešamība izriet galvenokārt no Latvijas starptautiskajām saistībām - 1996.gadā apstiprinātie adopcijas noteikumi neatbilda ne „ANO Konvencijai par bērna tiesībām”¹⁰, ne „Eiropas Konvencijai par bērnu adopciju”¹¹, ne „Hāgas konvencijai par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos”¹². Iepriekš spēkā esošie adopcijas noteikumi arī bija pretrunā ar vairākām Latvijas likumu normām. Ievērojot iepriekšminēto konvenciju prasības, tika izdarīti arī grozījumi Civillikumā. Līdz ar to Ministru kabinetam, pamatojoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likumā un likumā "Par bāriņtiesām un pagasttiesām" noteikto pilnvarojumu, bija jānosaka jauna adopcijas kārtība, kurā ievērotas gan spēkā esošās Civillikuma normas, gan starptautisko konvenciju prasības,¹³ kā arī vienkāršot adopcijas procesu Latvijā.

Latvijā adopcijas tiesiskos pamatus nosaka:

1. Civillikums. Ģimenes tiesības – adopcija. (162.-176. pants);
2. Bāriņtiesu likums;
3. Bērnu tiesību aizsardzības likums.
4. Latvijas Republikas 2003. gada 11. marta Ministru kabineta noteikumi Nr. 111 "Adopcijas kārtība".

Līdz šim ar adopcijas jautājumu kārtošānu nodarbojās Labklājības ministrija, Tieslietu ministrija, bāriņtiesas, advokāti un galīgo lēmumu pieņēma tiesa. Tagad procedūra un sistēma ir vienkāršota¹⁴ un tas var būt par rezultātu, ka bērnu nami būs iztukšoti

Tā kā Latvija sadarbojas ar citām valstīm un ir pievienojusies daudzām konvencijām, kuras Latvijas Republikai ir saistošas, autore norāda, ka adopcijas procesā tiek ievēroti arī šādi starptautiski dokumenti:

¹⁰ ANO Konvencija par bērna tiesībām (parakstīta 1989.gada 20.novembrī) <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/bernkonv.htm> (aplūkots 2011.gada 22.februārī);

¹¹ Eiropas konvencija par bērna adopciju (sastādīta 1967. gada 24. aprīlī) http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/eiropas_padomes_dokumenti/?doc=249 (aplūkots 2011.gada 22.februārī);

¹² Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos//*Latvija Vēstnesis*, Nr.97 (4083) 2009.gada 1.jūlijā <http://www.likumi.lv/doc.php?id=55439> (aplūkots 2011.gada 22.februārī);

¹³ Zalpētere I. Ar jauno adopcijas kārtību praktiskā darbībā. *Latvijas Vēstnesis*, Nr.49, 2003. gads 28. marts, <http://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=73266> (aplūkots 2011.gada 22.februārī);

¹⁴ Turpat

1. Eiropas konvencija par bērnu adopciju - pieņemot Eiropas konvenciju par bērnu adopciju, tiek panākta ciešāka vienotība starp Eiropas valstīm, jo kopīgu principu un prakses atzīšana attiecībā uz bērnu adopciju palīdz samazināt atšķirību radītās grūtības un vienlaikus veicina adoptēto bērnu labklājību.

2. Konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos - šai konvencijai ir jānodrošina, ka starpvalstu adopcija tiek veikta atbilstoši bērna interesēm un ievērojot viņa vai viņas starptautiskajās tiesībās atzītās pamattiesības. Atbilstoši konvencijai līgumslēdzēju valstu starpā tiek izveidota sadarbības sistēma, lai novērstu bērnu nolauptāšanu, tirdzniecību vai nelikumīgu pārvietošanu. Latvijas Saeima ir apstiprinājusi šo konvenciju likumā „Par Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos”¹⁵

Autore savā darbā pievērsīs vēl katram likumam un noteikumiem uzmanību, bet vispirms apraksta adopcijas uzdevumu, kā arī to kārtību.

Adopcija ir tiesisks akts, ar kuru persona pieņem citas personas bērnu par savu un tā rada tādas pašas personiskās un mantiskās tiesības un pienākumus, kā radniecība sakarā ar izcelšanos.¹⁶ Pats adopcijas uzdevums ir radīt bez vecāku gādības palikušajiem bērniem apstākļus audzināšanai ģimenē, nodrošināt stabilu un harmonisku dzīves vidi. Bērnu var adoptēt, ja ir pamats uzskatīt, ka pēc adopcijas izveidosies patiesas vecāku un bērnu attiecības.¹⁷

Bērna aizsardzības likuma 31. panta 1. daļā adopcijas uzdevums nav tik plaši aprakstīts, bet īsi pateikts, ka adopcijas uzdevums ir, lai bērns attīstās ģimeniskā vidē un lai to sasniegtu šis likums atbalsta adopciju.¹⁸

Un te jau rodas problēma, jo bāriņtiesai ir jāizlemj, vai izvēlētam bērnam tiešām būs visi apstākļi, lai tieši konkrētā ģimenē bērnam tiktu dota stabila un harmoniska dzīve, jo, protams, likums reglamentē noteiktu kārtību, kā tiek novērtēts adoptētājs, bet te lielu lomu nepārprotami spēlē tieši psiholoģiskais faktors. Lai tā būtu harmoniska dzīve, par maz ir atbilst tikai likuma noteikumiem, bet arī tīri psiholoģiski ir jāapzinās, ka bērna audzināšana ir ļoti nopietns solis un morāli cilvēkam ir jābūt tam gatavam. Diemžēl mūsdienās, lielāku un var arī teikt noteicošo lomu

¹⁵ Adopcija.lv http://www.adopcija.lv/index.php?option=text&item_id=13 (aplūkots 2011. gada 26. februārī);

¹⁶ Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Rīga, Mans īpašums, 2000. gads, 124. lpp;

¹⁷ Kalna S. Tālmācības studiju kurss. Ģimenes un mantojuma tiesības. Rīga, SIA „Biznesa vadības koledža”, 2009. gads, 137. lpp;

¹⁸ Latvijas Republikas Bērnu tiesību aizsardzības likums 31.pants 1.daļa//Ziņotājs Nr. 15., 1998.gads 4.augusts <http://www.likumi.lv/doc.php?id=49096> (aplūkots 2011.gada 22.februārī)

spēlē tikai likums, bet sociāli psiholoģiskie aspekti tiek apietīti. Līdz ar to autore uzskata, ka potenciālais adoptētājs ir jāizvērtē ne tikai no atbilstības likuma noteikumiem viedokļa, bet arī liela uzmanība ir jāpievērš psiholoģiskam aspektam (īpaši jāizvērtē kontakts starp adoptētāju un adoptējamo, jo adopcija ir bērna interesēs un jābūt pārliecībai, ka adopcijas rezultātā starp adoptētāju un adoptēto būs patiesas vecāku un bērnu attiecības¹⁹).

Autore uzskata, ka Latvijā par adopciju atbildīgajai iestādei - bāriņtiesai trūkst gan finansiālo līdzekļu, gan speciālistu.

Pēc Latvijas normatīviem aktiem personas adoptēt var nepilngadīgus bērnus. Pie nepilngadīga bērna adoptēšanas ir nepieciešams ievērot adopcijas kārtību, ka arī iepriekš minētos likumus un noteikumus.

Adoptējot nepilngadīgo bērnu, ir nepieciešams, lai adoptētājs ir vismaz divdesmit piecus gadus vecs un vismaz astoņpadsmit gadus vecāks par adoptējamo, Civillikums paredz izņēmumus, kuros tiek atļauts samazināt šo vecuma starpību līdz 16 gadiem, ar nosacījumu, ja tiek adoptēts otra laulātā bērns vai brālis un māsas (salīdzinot pašlaik spēkā esošo Latvijas Republikas Civillikumu ar 1937. gada Civillikumu, tad dotā minimālā vecuma robeža ir samazināta, jo Civillikums 1937. gadā paredzēja, ka adoptētājam ir jābūt vismaz trīsdesmit gadu vecam un vismaz astoņpadsmit gadu vecākam par adoptējamo), tomēr arī tādos gadījumos, adoptētājs nedrīkst būt jaunāks par 21 gadu.²⁰

Ir saskatāma ļoti liela atšķirība starp Latvijas Republikas Civillikumu un Eiropas Konvenciju par bērnu adopciju, jo pēdējā tiek noteikts, ka „Bērnu drīkst adoptēt tikai tad, ja adoptētājs ir sasniedzis šim nolūkam noteikto minimālo vecumu, kas nevar būt mazāks par 21 un lielāks par 35 gadiem”²¹. Autore uzskata, ka šī ir diezgan nepamatota tiesību norma, jo kā pierāda prakse, ļoti daudz cilvēku tagad ir norūpējušies ar savu karjeru nevis ar ģimenes izveidi, līdz ar to 35 gadu vecums, nedrīkstētu būt par ierobežojošo adopcijā. Nevar neminēt situāciju Latvijā, kad daudzi cilvēki tagad atrodas bezdarbinieku statusā un, diemžēl, nevar adoptēt bērnu, kaut cik arī nevēlētos, jo nav materiāla pamata un stabilitātes, lai rastos iespēja adoptēt bērnu, kā arī audzināt viņu. Tātad, vispirms cilvēks dod priekšroku karjerai un naudai. Sabiedrībā aizvien lielāku vietu ieņem ārējās lietas, cilvēka iekšējai jūtu pasaulei vērtības nav. Mēs dzīvojam uz materiālām vērtībām orientētā sabiedrībā, un ģimene, kas prasa zināmu upurēšanu un ziedošanos, ir pretrunā ar patērētājiem

¹⁹ Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Rīga, Mans īpašums, 2000. gads, 124. lpp;

²⁰ Labklājības ministrijas portāls - Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju <http://www.lm.gov.lv/text/1238> (aplūkots 2011. gada 9. martā);

²¹ Likums par Eiropas Konvenciju par bērna adopciju 7.pants 1.daļa//*Ziņotājs* Nr.9, 2000.gads 31. marts <http://www.likumi.lv/doc.php?id=3622> (aplūkots 2011.gada 9.martā)

aktuālajām vērtībām, kas orientētas vienīgi uz personīgās labsajūtas vairošanu.²² No tā var secināt ka 35 gadu ierobežojums ir ļoti mazs, skatoties uz cilvēka dzīves prioritātēm, kur ģimenes izveide stāv gluži ne pirmās vietās.

Latvijas Republikas Civillikumā ir noteikts minimāls vecums, taču nav norādīts adoptētāja maksimālais vecums, piemēram, Lietuvas Civillikumā ir noteikts adoptētāja maksimālais vecums, kas nevar būt lielāks par 50 gadiem. Tomēr arī Latvijā pirms bāriņtiesas atzīst personu par adoptētāju izvērtē, vai šī persona būs spējīga rūpēties par bērnu.²³

Tomēr šobrīd tiek plānoti daudz jauninājumu Latvijas Republikas Civillikumā attiecībā uz adopciju, tostarp, piemēram, precizējot adopcijas kārtību un nosakot, ka maksimālā vecuma starpība starp adoptētāju un adoptējamo ir četrdesmit pieci gadi, izņemot gadījumus, kad adoptētājs adoptē otra laulātā bērnu un ja starp adoptētāju un adoptējamo izveidojušās patiesas bērna un vecāka attiecības u.c.²⁴

Adoptēt bērnu var laulātie kopīgi vai persona viena, ja tā nav laulāta. Tā kā patlaban ir ļoti populāras tādas attiecības, kad cilvēki neregistrē laulību, bet dzīvo kopā, un viņiem ir kopīga saimniecība, tad svarīgi atcerēties, ka Latvijā personas, kas savā starpā neatrodas laulībā, nevar adoptēt vienu un to pašu bērnu.²⁵ Gadījumā, ja adoptē laulātie, abiem ir jāatbilst minētajām vecuma prasībām.

Bērna adopcijai piekrišanu nepieciešams saņemt no vecākiem, neatkarīgi no tā, vai viņi dzīvo kopā ar adoptējamo vai atsevišķi, vai arī adoptējamais pastāvīgi atrodas bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē vai bērnu izglītības un audzināšanas iestādē, vai citā ģimenē.²⁶ Par vecākiem uzskatāmas tās personas, kura ir ierakstītas bērna dzimšanas reģistrā. Atļauja ir nepieciešama no abiem vecākiem, pat ja viņi nedzīvo kopā, vienīgais, kad nav jābūt otra vecāka piekrišana, ir tad, kad bērns nav dzimis laulībā un nav noteikta paternitāte.

Lielas problēmas rāda bērna konstatēšana par adoptējamu, jo to var iegūt tikai, ja viņa bioloģiskie vecāki ir devuši šādu piekrišanu, vai arī ar tiesas lēmumu vecākiem atņemtas

²² Kesnere R. Cik drosmīga ir valsts ģimenes politika. *Latvijas Vēstnesis* <http://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=87618> (aplūkots 2011. gada 26. februārī);

²³ Kalna S. Tālmācības studiju kurss „Ģimenes un mantojuma tiesības”. Rīga, SIA „Biznesa vadības koledža”, 2009. gads, 138. lpp;

²⁴ Matule S. Ģimenes tiesības pielāgo mūsdienu prasībām. *Jurista vārds* Nr. 11 (658) Otrdiena, 2011. gada 15. marts;

²⁵ Labklājības ministrijas portāls - Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju (<http://www.lm.gov.lv/text/1238>, aplūkots 2011. gada 9. martā);

²⁶ Latvijas Republikas Civillikums Pirmā daļa. Ģimenes tiesības// *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 206 (4398) 2010. gads, 30. decembris <http://likumi.lv/doc.php?id=90223> (aplūkots 2011.gada 15. martā)

aizgādības tiesības (bērnu par adoptējamu var uzskatīt, ja tiesa nolēma, ka vecāku dzīvesvieta nav zināma, vai arī tiesa konstatēja, ka vecāku piekrišana nav iespējama vecāku smago slimību dēļ vai ka vecāki vispār nav zināmi), jo pirmām kārtām valsts ir ieinteresēta bērnam saglabāt bioloģisko ģimeni un tikai tad, ja palikšana tajā nekādā gadījumā nav iespējama, tiek ierosināts lēmums par vecāku aizgādības tiesību atņemšanu. Otrkārt, Latvijas bērnumos mīt ļoti daudz bērnu bez sakārtota juridiskā statusa. Šī iemesla dēļ adoptēto skaits ir neliels.²⁷ Atļauju par bērna uzskatīšanu par adoptējamu nevar uzskatīt kā spēkā esošu, ja māte savu piekrišanu ir devusi ātrāk nekā 6 nedēļas pēc dzemdībām. Jo tiek uzskatīts, ka pēc dzemdībām māte atrodas emocionāli nestabilā stāvoklī, kas var būt par iemeslu bērna atteikšanās, līdz ar to pēc tam var rasties problēmas, ja māte pārdomā. Tāpēc ir dots laiks (6 nedēļas), lai māte stabilizē savu emocionālo stāvokli un spēju saprast, kādu atļauju viņa paraksta. Vecāku piekrišanu par bērna nodošanu adopcijai var parakstīt bāriņtiesā vai arī pie notāra.

Ja adopcijai vēlamais bērns atrodas aizbildnībā, tad saskaņā ar Latvijas Republikas Civillikuma 169. pantu 3. daļu, ir nepieciešama atļauja no aizbildņa (vecāku, kā arī aizbildņa adopcijas piekrišanas veidlapu skatīt pielikumā).

Ja adoptējamais bērns sasniedza 12 gadu vecumu, obligāti nepieciešama viņa piekrišana adopcijai. Uzskata, ka šajā vecumā bērns spēj pats izvērtēt viņa attiecības ar potenciālo vecāku, kā arī saprast, vai viņi kopā spēj harmoniski sadzīvot (bērna, kurš sasniedzis 12 gadu vecumu, piekrišanas veidlapu skatīt pielikumā).

Līdz ar to autore uzskata, ka valsts institūcijām ir jāsakārto ārpusģimenes aprūpes iestādēs dzīvojošos bērnus juridiskos statusus, izstrādājot regulējumu Latvijas Republikas Civillikumā, kurā tiks noteikts konkrēts laika periods, kurā, ja vecāks neieinteresēsies sava bērna aprūpē, tad bērns tiks ierakstīts adopcijas reģistrā. To var īstenot piemērojot kritērijus, kas attiecās uz personas izsludināšanu par mirušo, piemēram, bioloģiskie vecāki neinteresējas par bērnu 10 gadu laikā, līdz ar to var noteikt, ka bērnam nav vecāku un tiesa konstatēs, ka vecāku piekrišana nav iespējama un līdz ar to bērns tiks ierakstīts adopcijas reģistrā. Protams, 10 gadi tas ir liels laika periods, tomēr lielai daļai bērnu būs sakārtots to juridisks statuss.

²⁷ Atlace Z. Vai viegli adoptēt bērnu Latvijā? Rīgas Balss, 2007. gada 22. martā, 12. lpp

2.1. Adopcijai nepieciešamie dokumenti un atļaujas; pieteikuma iesniegšana bāriņtiesā

Persona, kura vēlās adoptēt bērnu, pēc savas dzīvesvietas bāriņtiesā iesniedz pieteikumu (skatīt pielikumu). Pieteikumā norāda adoptētāja vārdu un uzvārdu, personas kodu, deklarēto dzīvesvietu, kā arī darba vietu. Svarīgākā pieteikuma daļa, ir tā, kur adoptētājs paskaidro adopcijas motīvu, kam jābūt skaidram un nepārprotamam, jo ģimeni izpētes laikā bāriņtiesā pārbaudīs uzrakstīto adopcijas motīvu, kas ir viens no svarīgākajiem bāriņtiesas uzdevumiem. Tālāk adoptētājs norāda adoptējamo skaitu, jo pastāv situācijas, kad persona grib adoptēt divus vai pat vairākus bērnus, jānorāda adoptējamā dzimumu un vecumu, ja vēlās adoptēt vairākus bērnus, apraksta katra bērna dzimumu un vecumu. Pieteikumā obligāti ir jānorāda adoptētāja reliģiskā pārliecība, ja tāda ir. Te autore saskata pretrunu – kāpēc bāriņtiesām ir jāzin adoptētāja reliģiskā pārliecība? Latvija Republikas Satversmes 99. pantā ir teikts, ka „Ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts”²⁸, kā arī Eiropas Savienības dalībvalstu (Latvija ir viena no tām), Pamattiesību hartā 10. pantā noteikts ”Ikvienam cilvēkam ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību; šīs tiesības ietver arī brīvību mainīt savu reliģisko pārliecību vai ticību un nodoties savai reliģijai vai ticībai kā vienatnē tā kopā ar citiem, publiski vai privāti, piekopjot kultu, izpildot reliģiskas vai rituālas ceremonijas un sludinot mācību”.²⁹

Nevar nepieminēt, ka reliģijas brīvības princips ir noteikts arī daudzos starptautiskos dokumentos, arī Latvijā pastāv reliģijas brīvība, un autore uzskata, ja personai ir piešķirta šī brīvība, tad nav nepieciešams uzrādīt, pie kādas reliģiskās piederības persona attiecas, jo autore neuzskata, ka tas varētu kaut kā ietekmēt adopciju. Vienīgais izņēmums ir, ja bērns sasniedzis 12 gadu vecumu un viņam jau ir sava reliģiskā piederība, ko viņš jau pats izprot, būtu pareizāk noteikt viņam ģimeni ar tādu pašu reliģisko piederību, kaut gan pastāv ģimenes ar dažādiem reliģiskiem uzskatiem, un pastāvot pie šīs reliģiskās piederības, ģimene var normāli komunicēt. Cik cilvēku, tik arī viedokļu un tas netraucē veidoties normālai ģimenei. Bet ja ir tāda noruna, ka pieteikumā ir jānorāda šī reliģiskā pārliecība, rodas jautājums par šīs reliģiskās brīvības principa pārkāpšanu, jo netiks ievērota demokrātija attiecībā uz konkrēto reliģiju.

²⁸ Latvijas Republikas Satversme 99. pants, *Latvijas Vēstnesis* Nr. 43, 1992.gads 15.februāris <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980> (aplūkots 2011.gada 22.februārī);

²⁹ Eiropas pamattiesību harta 10.pants <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303LV.01000101.htm> (aplūkots 2011. gada 22. februārī)

Pieteikumam obligāti ir jāpievieno laulības apliecības kopija, ja adoptētājs ir laulībā, pirms tam obligāti ir jāuzrāda oriģinālu. Ja persona sastāv laulībā, tad nepārprotami abiem adoptētājiem ir jāatbilst vecuma kritērijiem, jābūt rīcībspējīgiem un jābūt piekrišanai no abām pusēm adoptēt bērnu. Ir izņēmums, kad nav nepieciešama otra laulātā piekrišana - otrs laulātais atzīts par pazudušu (bezvēsts promesošu); otrs laulātais atzīts par rīcībnespējīgu garīgo slimību vai plānprātības dēļ.³⁰

Ja tomēr adoptētājs bijis laulībā, bet tagad šī laulība ir šķirta, ir jāpievieno dokumentu, kas apliecina laulības šķiršanu. Pēc autores domām tas ir nepieciešams, lai pārlicinātos, ka adoptētājs ir viens un nav nepieciešama otra laulāta piekrišana un citi iepriekš minētie dokumenti.

Ļoti svarīgi ir arī noteikt, vai personai, kura vēlās adoptēt bērnu, ir dzīvesvieta un vai tās platība pieļauj nodrošināt dzīvesvietu vēl vienam cilvēkam un to, vai šī dzīvesvieta ir piemērojama dzīvošanai, visu iepriekš minēto izlemj bāriņtiesa ģimenes izpētes stadijā, par to plašāk autore aprakstīs nākošā apakšnodaļā.

Pieteikumā ir jāapraksta adoptētāja dzīve, lai bāriņtiesai jau iepriekš radītos priekšstats par adoptētāju.

Pēdējā no pievienotām izziņām, bet nav nesvarīga, ir izziņa par adoptētāja veselības stāvokli, kurā norādītas adoptētāja iedzimtās un iegūtās slimības, ja tādas ir. Lai dotu adoptējamajam bērnam aprūpi, pašam jābūt veselam un jābūt pārlicinātam, ka bērns nenonāks slima cilvēka rokās. Tas attiecas gan uz fiziskām slimībām, gan uz garīgām. Ja par garīgām slimībām nekas nav zināms, ģimenes izpētes rezultātā ar speciālistu palīdzību tas ir jānoskaidro. Adopcija pirmām kārtām ir bērna interesēs, un ir objektīvi apgalvot, ka bērna interesēs nav saslimt ar kaut kādu slimību, vai būt apdraudētam saslimt, kā arī apdraudēt sevi, kontaktējoties ar cilvēku, kuram ir garīgas slimības.

Adoptētāja laulātais pēc savas deklarētas dzīvesvietas bāriņtiesā iesniedz:

1. pieteikumu, kurā norādīti adopcijas motīvi, vēlamais adoptējamo skaits, dzimums un vecums, kā arī adoptētāja reliģiskā pārliecība, ja tāda ir;
2. laulības apliecības kopiju, uzrādot oriģinālu, ja adoptētājs ir laulībā;
3. dokumentu, kas apliecina laulības šķiršanu, ja laulība šķirta;
4. izziņu par nodrošinājumu ar dzīvojamo platību;

³⁰ Latvijas Republikas Civillikums Pirmā daļa. Ģimenes tiesības 164.pants// *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 206 (4398) 2010. gads, 30. decembris <http://likumi.lv/doc.php?id=90223> (aplūkots 2011.gada 22.februārī)

5. dzīves aprakstu;
6. izziņu par adoptētāja veselības stāvokli, kurā norādītas adoptētāja iedzimtās un iegūtās slimības, ja tādas ir.³¹

Jāiesniedz visi tie paši dokumenti un jābūt tādām pašām atļaujām, kā iepriekš aprakstāmajā situācijā, izņēmums vienīgi ir vecuma kritēriji – adoptētājam jābūt 21 gadu vecam, kā arī 16 gadu vecākam par adoptēto. Jāiesniedz arī bērna dzimšanas apliecības kopija, uzrādot oriģinālu.

Latvijā pastāv arī viesģimenes. Tā ir laba iespēja bērnam parādīt normālu dzīvi, palīdzēt viņam socializēties, izglītoties, tā, protams, nav adopcija, bet persona, kura paņēma savā ģimenē bērnu „viesoties”, var arī viņu adoptēt. Šīm personām ir nepieciešams iesniegt visi iepriekšminētie dokumenti, izņēmums ir tas, ka nav jāiesniedz izziņa par nodrošinājumu ar dzīvojamo platību, kā arī dzīves aprakstu, jo pirms ģimene kļūst par viesģimeni, viņa jau izgājusi likumā noteiktas procedūras un ir jau noteikt šīs personas nodrošinātība ar dzīvojamo platību, kā arī tika veikta izpēte par personas dzīvi.

Ja adoptētājs ir viens no laulātajiem, un otrs laulātais ir atzīts par rīcības nespējīgu vai pazudušu (bezvēsts promesošu), tad papildus minētajiem dokumentiem bāriņtiesā iesniedz tiesas sprieduma izrakstu vai noraksta kopiju (uzrādot oriģinālu) par otra laulātā atzīšanu par rīcības nespējīgu vai pazudušu.³²

Pastāv vairākas situācijas, kad persona adoptē bērnu, var būt, ka bērns vēl nav atrasts (to autore izskatīs vēlāk) vai arī bērns jau ir izvēlēts, un tad, ejot bāriņtiesā ar visiem iepriekš minētajiem dokumentiem un atļaujām, jāpievieno klāt adoptējamā dzimšanas apliecības kopija (uzrādot oriģinālu), izziņu par adoptējamā veselības stāvokli, bērna bioloģisko vecāku piekrišanu adopcijai vai dokumentu, kas apliecina, ka pastāv kāds no šādiem apstākļiem: otrs vecāks ir miris; otra vecāka dzīvesvieta nav zināma; otram vecākam likumā noteiktajā kārtībā ir atņemtas aizgādības tiesības.³³

Vēl no obligātām prasībām, var minēt to, ka personai obligāti ir jāiesniedz ziņas no „Soda reģistra” iekļautajām ziņām attiecībā uz adoptētāju. Izskatot normatīvus aktus par adopciju, nav noteikts, ka persona nedrīkst adoptēt bērnu, ja ir izdarījusi un ir sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, līdz ar to sodītai personai ir tiesības adoptēt, taču obligāti ir jāiesniedz ziņas par savu sodāmību, tad

³¹ Rīgas pašvaldības pakalpojumu portāls
<https://www.eriga.lv/ServiceCards/Default.aspx?cardExternalId=RD000282AJ0016> (aplūkots 2011. gada 27. februārī)

³² Turpat;

³³ Turpat

bāriņtiesa izvērtēs, par kādu noziegumu persona ir sodīta, vai ir iestājies noilgums un citi apstākļi, kā arī ļoti pievērsīs uzmanību un ņems vērā, vai noziegums, par kuru tika sodīta persona, nav saistīts ar vardarbību, dzimumneaizskaramību un tikumību. Protams, persona, kas bija sodīta, tiks izjautāta par sava noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, tā motīvu un vai persona nožēlo par izdarīto, jo ir ļoti svarīgi izprast adoptētāja attieksmi pret noziedzīgiem nodarījumiem, kā arī izprast, vai pastāv vēl iespēja, ka persona atkārtoti izdarīs noziedzīgo nodarījumu. Ja persona nav tika sodīta, tik un tā jāiesniedz ziņa par šo faktu patiesumu.

Visi šie noteikumi ir obligāti un noteikti likumā, protams, likums paredz izņēmumus, bet šie izņēmumi nav daudz, un tie būtiski nemaina prasības, līdz ar to adoptētājam un adoptējamajam ir jāatbilst visām likuma prasībām.

2.2. Adoptētāja ģimenes izpēte

Bāriņtiesa saņemot pieteikumu un visus nepieciešamos dokumentus, kā arī atļaujas, uzsāk ģimenes izpēti, kas ilgst 6 mēnešus. Šajā laikā noteikti jānotiek sarunām ar iespējamiem adoptētājiem gan bāriņtiesā, gan adoptētāju dzīvesvietā, lai varētu izvērtēt viņu atbildību, spēju kļūt par labiem vecākiem- noskaidrotu uzskatus par bērnu audzināšanu, prasmes risināt konfliktus, ģimenes tradīcijas brīvā laika pavadīšanā. Nepieciešams izpētīt arī, kādas attiecības ir adoptētājiem savā starpā ar viņu vecākiem, ar citiem ģimenes locekļiem, draugiem. Svarīgi noskaidrot, no kādas ģimenes nāk katrs no adoptētājiem, kādas attiecības bijušas viņu ģimenēs. Noteikti nepieciešams iesaistīt ģimenes izpētē arī citus speciālistus- psihologu, profesionālu sociālo darbinieku, kas novērtētu šo cilvēku personību, emocionālo stabilitāti, spēju uzņemties atbildību par bērnu.³⁴

Protams, ir jāizvērtē adoptētāja vecums - pirmām kārtām jāpārlicinās, vai adoptētāji sasnieguši likumā noteikto vecumu, tad jāizvērtē, vai adoptētāju vecums atbilst bērna bioloģisko vecāku vecumam (ņemot vērā to, kāda vecuma bērnu vēlas adoptēt).³⁵

Svarīgi noteikt personas veselības stāvokli - jāpārlicinās, vai adoptētājam nav kāda infekcijas slimība, kas varētu apdraudēt bērna veselību- piemēram, tuberkuloze atklātā formā, seksuāli transmisīvas saslimšanas, tāpat jānoskaidro, vai adoptētājam nav citu, nopietnu veselības

³⁴ Labklājības ministrijas portāls - Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju <http://www.lm.gov.lv/text/1238>, aplūkots 2011. gada 9. martā;

³⁵ Turpat;

problēmu, kas varētu ietekmēt iespējas uzņemties atbildību par bērnu un aprūpēt viņu- smagas sirds un asinsvadu slimības un citas slimības dēļ.³⁶

Tātad, saskaņā ar Latvijas Republikas Ministra Kabineta noteikumiem Nr.111 „Adopcijas kārtība” 18. punktu, bāriņtiesa šajā laika periodā izvērtē adopcijas motivāciju. Autore uzskata, ka motivācijas izvērtēšana ir ļoti svarīgs moments, jo ir svarīgi apzināties, ka personas motīvs tiešām ir adoptēt un adoptētājs izpratis adopcijas būtību un tās uzdevumu - radīt bez vecāku gādības palikušajiem bērniem apstākļus audzināšanai ģimenē, nodrošināt stabilu un harmonisku dzīves vidi.³⁷ Vai tiešām adoptētājs izprot, kādu atbildību viņš uzņemas, vai psiholoģiski viņš tam ir gatavs un spēj uzņemties tik ļoti lielu atbildību, jo viņā aizgādībā un aprūpē atradīsies cilvēks, kuru ir jāmīl, jāaudzina, kā arī nodrošinā viņu materiāli. Svarīgi novērtēt, vai adoptētājs ar adopciju vēlas palīdzēt kādam, ir gatavs uzņemties atbildību un ir gatavs pieņemt adoptējamo bērnu tādu, kāds viņš ir, vai arī adopcija ir līdzeklis, lai risinātu savas personīgās problēmas. Tas, ka ģimenē laulātajiem nevar būt savi bērni, bieži tiek minēts kā vienīgais adopcijas motīvs, taču bāriņtiesai, izvērtējot motivāciju, arī šajā gadījumā jācenšas noskaidrot dziļākie iemesli, precizējot, kādas ir šo cilvēku gaidas attiecībā uz bērnu un viņu priekšstats par izmaiņām, ko bērna ienākšana ģimenē nesīs sev līdz. Jāatzīmē, ka cilvēki paši ļoti bieži skaidri neapzinās šos slēptos motīvus un tos var noskaidrot tikai vairākās sarunās, ja nepieciešams, lūdzot palīgā psihologu.³⁸

Bāriņtiesa pārbaudīs adoptētāja arī finansiālo stāvokli. Latvijas normatīvos aktos nav noteikts konkrēts finansiālais stāvoklis, kas nepieciešams, lai uzturētu sevi un adoptēto bērnu, tātad bāriņtiesai rūpīgi jāizvērtē, cik adoptētājs iztērē savām vajadzībām, tajā skaitā, viņa interesēm, ja tādi pastāv, cik līdzekļu tiek iztērēti dzīvošanai nepieciešamiem līdzekļiem, cik pelna adoptētājs un cik nodarbināts viņš ir, vai viņa nodarbinātība netraucēs bērna audzināšanā. Bāriņtiesai ir objektīvi jāizskata, cik līdzekļu būs nepieciešams bērna audzināšanai un uzturēšanai, un tikai tad, kad viss tiek aprēķināts un pēc iespējas objektīvi izanalizēts, tiek pieņemts lēmums, vai adoptētājs spēs uzturēt sevi un adoptēto bērnu. Diemžēl nevar dot nekādu garantiju, ka esošais finansiālais stāvoklis paliks stabils un nemainīsies un nerādīsies situācija, ka adoptētais bērns dzīvos trūkumā, diemžēl mūsdienās neviens nav pasargāts no finansiālā sabrukuma.

³⁶ Labklājības ministrijas portāls - Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju <http://www.lm.gov.lv/text/1238>, aplūkots 2011. gada 9. martā;

³⁷ Kalna S. Tālmācības studiju kurss .Ģimenes un mantojuma tiesības. Rīga, SIA „Biznesa vadības koledža”, 2009. gads, 137. lpp;

³⁸ Labklājības ministrijas portāls - Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju <http://www.lm.gov.lv/text/1238> (aplūkots 2011. gada 9. martā)

Bāriņtiesai jāizvērtē adoptētāja dzīves apstākļi. Apsekojot jānoskaidro, vai dzīvoklī vai mājā, kur dzīvo adoptētāji, ir pietiekama dzīvojamā platība, lai tur ienāktu vēl kāds ģimenes loceklis, vai tas atbilst sanitārajām normām, tiek uzturēts tīrībā un kārtībā. Ar adoptētājiem jāpārrunā arī bērnam nepieciešamo pakalpojumu- veselības aprūpes, izglītības u.c. - pieejamība dzīves vietā.³⁹

Ir svarīgi izanalizēt un izprast savstarpējas attiecības starp ģimenes locekļiem. Izpētot tās, var daudz secināt par adoptētāja personību un viņa psiholoģisko portretu. Jāizskata, kā adoptētājs uzvedās ģimenē, kāda ir viņa attieksme pret ģimenes locekļiem, vai viņš ir atkarīgs no saviem ģimenes locekļu viedokļiem, kas mēdz traucēt paša adoptētāja rīcības izvēlei un attieksmei pret bērnu, ka arī adoptējamā bērna audzināšanai, un vai pārējo ģimenes locekļu viedoklis ir vai nav negatīvs pret personas vēlēšanos adoptēt bērnu, jo tas ir ļoti svarīgi. Bērnam būs jākontaktē ar pārējiem ģimenes locekļiem, un, ja viņu attieksme būs negatīva, tad bērnam būs grūti sajust harmonisku un ģimenisku vidi, kas ir nepieciešama. Tas ir viens no adopcijas galveniem uzdevumiem. Ja adoptē laulātais pāris, jāvērtē ne tikai persona kura būs adoptētājs, bet katru laulāto atsevišķi, un arī laulāto savstarpējās attiecības. Ja starp laulātiem bieži rodas konflikti un nesaprašanās, viņi nevar būt par adoptētājiem. Protams, katrā ģimenē ir konflikti, bet te jau iet runa par tādiem konfliktiem, kas var kaitēt bērna psihisko stāvokli un ir pretruna ar adopcijas uzdevumu.

Protams, viens no svarīgākajiem uzdevumiem, pēc autores domām, ir izveidot pareizu psiholoģisko portretu par adoptētāju. Ir svarīgi izprast, kāds ir viņa emocionālais stāvoklis. Tas attiecas uz pārbaudēm, kas nosaka, vai cilvēks ir vai nav garīgi slims, vai viņam ir kaut kādas psiholoģiskās problēmas, kas nepārprotami ir ļoti svarīgi, un to veic speciālisti, kas, diemžēl, pēc autores domām, varbūt nav tik kompetenti un dažreiz var izrādīties kļūdaini. Autore uzskata, ka augsti kvalificēto speciālistu trūkums ir finansiālo līdzekļu trūkums, kuru, diemžēl, uz doto brīdi nevar izlabot. Tomēr ja pastāvētu tāda iespēja, lai paaugstinātu speciālistu kvalifikāciju, pirmām kārtām ir jāpievērš lielu uzmanību izglītības trūkumiem, kā arī dot vairāk prakses iespējas pirms cilvēks sāks strādāt savā jomā un tiks uzskatīts par speciālistu. Kļūdaini sastādīts psiholoģisks portrets, kas neatklāj nekādas psiholoģiskās problēmas adoptētājam, var būt traģisks adoptējamam bērnam. Sastādot psiholoģisko portretu, vajag izprast personas adoptēšanas motīvu un vai tiešām persona ir gatava adoptēt, būt atbildīga par cilvēku un dot mīlestību un aprūpi adoptētājam bērnam. Jebkura persona, kura vēlas adoptēt bērnu, dodas pie psihologa, lai dabūtu atzinumu par personas

³⁹Labklājības ministrijas portāls - Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju <http://www.lm.gov.lv/text/1238> (aplūkots 2011. gada 9. martā)

piemērotību adopcijai, kā arī psihologi nosaka personas emocionālo briedumu - spēju uzņemties atbildību par bērnu, spēju saņemt un dot mīlestību, emocionālo stabilitāti, seksuālo lomu pieņemšanu, elastību, pašcieņu, spēju pārvarēt vilšanos, risināt problēmas.⁴⁰

Ģimenes izpētes problemātika izpaužas ne tikai finansiālo līdzekļu un speciālistu trūkuma dēļ, bet arī izvērtējot visus apstākļus, pieņemot svarīgu lēmumu, vai dodot piekrišanu konkrētam adoptētājam adoptēt bērnu. Objektīvi izvērtēt apstākļus traucē personas „īpatnības”. Par šādam „īpatnībām” autore domā personas netradicionālo seksuālo orientāciju. Latvijas Republikas Satversmē 110. pantā ir noteikts, ka „Valsts aizsargā un atbalsta laulību — savienību starp vīrieti un sievieti”⁴¹, tātad secinām, ka viendzimuma laulība Latvijā ir aizliegta, bet saskaņā ar Latvijas Republikas Civillikumu, Bāriņtiesu likumu, Bērnu tiesību aizsardzības likumu Latvijā Republikā var adoptēt ne tikai laulātais pāris, bet arī cilvēks, kas ir vientuļš. Līdz ar to aizliegums adoptēt personām ar netradicionālo seksuālo orientāciju, ka tāds nepastāv. Bet rodas jautājums, vai tas būtu normāli dot atļauju personām ar netradicionālo seksuālo orientāciju adoptēt bērnus? Autore uz šo jautājumu viennozīmīgi nevar atbildēt. No vienas puses, ja izvērtējot adoptētāju, tiek izsecināts, ka adoptētājs ir gatavs adoptēt, izprot adopcijas uzdevumu, spēj dot bērnam visu nepieciešamo, morālā, garīgā un materiālā ziņā, kā arī viņa motīvs viennozīmīgi ir nepārprotams, attiecīgi kā adoptētājs atbilst visiem kritērijiem, kā arī atbilst likumā noteiktām prasībām, līdz ar to arī persona ar netradicionālo seksuālo orientāciju var adoptēt bērnu.

Tāda pati situācija bija 2002. gadā Francijā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) izskatīja Frette prasību pret Franciju (pieteikums Nr. 36515/97)⁴². Prasītājs vēlējās noformēt bērna adopciju, bet ģimenes izpētes laikā psihologs konstatēja, ka prasītājs ir homoseksuālists, un viņa pieteikums tika noraidīts, pamatojoties uz to, ka viņa dzīvesveids nav piemērots, lai nodrošinātu pietiekamas garantijas, ka adoptējamam bērnam būs dota ģimeniska vide un ka adoptētājs varēs sniegt bērnam nepieciešamo audzināšanu un psiholoģisko perspektīvu, kā arī viņš var radīt būtisku risku bērna attīstībai. Frette griezās Eiropas Cilvēktiesību tiesā ar iebildumu, ka Francijas tiesas atteikums ļaut viņam adoptēt bērnu, bijis pretrunā ar Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju 8. pantu 1. daļu – „Ikvienam ir tiesības uz savu privāto un ģimenes dzīvi,

⁴⁰ Labklājības ministrijas portāls - Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju <http://www.lm.gov.lv/text/1238> (aplūkots 2011. gada 9. martā);

⁴¹ Latvijas Republikas Satversme 110. pants, *Latvijas Vēstnesis* Nr. 43, 1922.gads 15.februāris <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980> (aplūkots 2011.gada 15.martā);

⁴² Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Frette pret Franciju (lietas Nr. 36515/97) http://www.rechtsveven.info/Content/Menneskerett/CaseLaw/Judgments/97_036515.html (aplūkots 2011.gadā 15.martā)

korespondences noslēpumu un dzīvokļa neaizskaramību”⁴³, tātad diskriminējot viņa tiesības. Eiropas Cilvēktiesību tiesa tomēr neuzskatīja, ka tika pārkāpts Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. panta 1. daļa, jo tiesa vadās pēc bērna interesēm un šajā gadījumā būs pārkāptas bērna intereses, kā arī radīs kaitējumu bērnam, to, ka bērnam būs atņemta iespēja augt ģimenē, kur ir māte un tēvs. Noteicošs faktors bija arī tas, ka šajā lietā tika apstrīdēts prasītāja psiholoģiskais stāvoklis un viņa spēja audzināt bērnu, nevis diskriminācija.

Tomēr vēlāk situācija kardināli izmainījās ne tikai Francijā, bet arī Latvijā un tagad seksuālo minoritāšu pārstāvjiem ir juridisks pamatojums prasīt savu cilvēktiesību ievērošanu un tikt pie bērna audzināšanas, jo 2008. gada 22. janvārī ECT Lielā palāta ar 10 balsīm „par” un 7 balsīm „pret” pasludināja spriedumu lietā E.B. pret Franciju⁴⁴. ECT uzskatīja, ka ticis pārkāpts Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 14. pants⁴⁵ (diskriminācijas aizliegums) kopā ar 8. pantu (tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi). 1998. gadā Francijas pilsonē E.B. pretendēja uz bērna adopciju un adopcijas pieteikumā atklāti minēja savu homoseksualitāti, kā arī no 1990. gada ilgstošo, stabilo kopdzīvi ar sava dzimuma partneri R.

Neskatoties uz to, ka Francijas kompetento iestāžu lēmumos par E.B. piemērotību adoptētājās lomai tika norādīts, ka viņai piemīt „neapšaubāmas personiskas dotības un spējas audzināt bērnus”, viņas pieteikums tika noraidīts, pamatojoties uz E.B. nespēju nodrošināt bērna audzināšanā tēva lomas atveidotāju un neskaidrību par viņas partneres R. attieksmi pret adopciju. E.B. uzskatīja, ka viņa ir piedzīvojusi diskriminējošu attieksmi, kas balstīta uz viņas seksuālo orientāciju un kas iejaukusies viņas tiesībās uz privāto dzīvi.

Francijas normatīvie akti paredz tiesības vienai personai adoptēt bērnus, tādēļ ECT savā spriedumā norādīja, ka prasība nodrošināt bērnam ģimenes lokā tēva lomas atveidotāju ir pretrunā ar šīm tiesībām. Savukārt prasību noskaidrot partneres attieksmi pret adopciju ECT atzina par pamatotu ar bērna interesēm.

Fakts, ka E.B. homoseksualitāte tik bieži tika minēta Francijas kompetento iestāžu apsvērumos, bija būtisks, neskatoties uz to, ka Francijas tiesas norādīja, ka seksuālā orientācija nebija iemesls adopcijas liegumam. Iestāžu atzinumi atklāja, ka E.B. homoseksualitāte vai viņas

⁴³ Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija 8. pants 1. daļa <http://www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm> (aplūkots 2011.gada 15.martā);

⁴⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā E.B. pret Franciju (lietas Nr. 43546/02) http://www.humanrights.org.lv/html/lv/jomas/datu_baze/29511.html (aplūkots 2011.gada 15.martā);

⁴⁵ Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija 14. pants <http://www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm> (aplūkots 2011.gada 15.martā)

personas statuss ir bijis noteicošais atteikuma faktors, neņemot vērā to, ka normatīvie akti paredz tiesības vienai personai adoptēt bērnus.

Tādējādi ECT uzskatīja, ka pret E.B. tika piemērota atšķirīga attieksme. Tā kā konkrētajā lietā Francija nespēja pamatot atšķirīgo attieksmi uz seksuālās orientācijas pamata privātās dzīves aizsardzības jomā ar būtiskiem apsvērumiem, kas to attaisnotu, tā uzskatāma par diskrimināciju saskaņā ar Konvenciju. Šis spriedums pret Franciju ir attiecināms uz visām Eiropas Padomes dalībvalstīm, tas ir, arī Latviju. Spriedumam ir lielāks spēks par nacionāliem likumiem, kā arī konstitūciju, līdz ar to līdzīgā lietā, bāriņtiesām un tiesām ir jālemj tāpat kā to reiz lēmusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa. Tagad Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums skaidri norāda, ka jābūt citiem objektīviem iemesliem, lai adopciju liegtu. Līdz ar to šobrīd, viena dzimuma pāris var atklāti paziņot par savu kopdzīvi, un bāriņtiesai tādēļ nebūtu tiesības liegt uzņemt „ģimenē” bērniņu.⁴⁶

Lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu, un viņu draugu apvienības "Mozaīka" valdes locekle Evita Goša uzskata, ka šī vēlme nav nosodāma: „Jāklieš mīts, ka homoseksuāliem cilvēkiem nevar būt bērnu. Sievietēm ir pieejama mākslīga apaugļošana, taču, iespējams, lesbiešu pāris to nevēlās. Vīrieši fiziski neko nevar izdarīt. Šie pāri ne ar ko neatšķiras no heteroseksuāliem. Labāk, lai bērns aug viendzimuma ģimenē nekā bērnamā”. Apvienības pārstāve piebilst, ka daudzi bērni tāpat aug nepilnā ģimenē, cieš no alkohola atkarības vai vardarbības. Savukārt homoseksuāļu aprūpē viņi būšot mīļēti un loloti.⁴⁷

Tomēr jāatzīst, ka ja teorētiski šādas personas var adoptēt bērnu, tad praktiski tas gandrīz nav iespējams, jo izskatot no otras puses šo problēmu, var konstatēt, ka pagaidām Latvijā netradicionālas orientācijas persona nevar adoptēt bērnu. Un Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums radīja daudz sarunu un sašutumu. Izlasot Baltijas praktisko psihologu asociācijas valdes priekšsēdētāja Jāņa Caica (2008. g.) domas, var izsecināt, ka nedrīkstētu pieļaut adoptēt bērnus homoseksuāļiem, jo audzinot bērnus, homoseksuāļi grib aizlāpīt „caurumu” savā garīgā dzīvē, tātad adoptētājam ir kaut kādas problēmas ar psihi, līdz ar to šīs personas cieš no kompleksiem par savu izskatu, uzvedību, problēmām attiecībās ar pretējo dzimumu. Tāpēc bērns gejiem un lesbietēm var kalpot par aizsegu, lai viņi sevi spētu pasargāt no negatīvas pasaules uztveres.⁴⁸ Tātad adopcijas uzdevums nav noteicošs velmē adoptēt bērnu.

⁴⁶ Āboltiņš J. Aijā, žužū, geju bērni. Rīgas Balss, 2008. gada 31. janvāris, 14. lpp;

⁴⁷ Turpat;

⁴⁸ Turpat 15. lpp

2008. gada Bērnu un ģimenes lietu ministrs Ainars Baštiks un vairāki Saeimas deputāti uzskatīja, ka konstitūcija un Latvijas Republikas Civillikums pietiekami precīzi nosaka adopcijas kārtību, lai nepieļautu homoseksuāļiem adoptēt bērnu, un Eiropas Cilvēktiesību tiesa nevar ignorēt Latvijas Satversmi. Jautājums par iespēju ļaut homoseksuāliem pāriem adoptēt bērnus politiskā līmenī aktualizējās brīdī, kad Zviedrijā tika pieņemts šāds likums. Toreiz Latvijas ierēdņi un deputāti kategoriski noraidīja tādu iespēju. Kā oficiālais priekšlikums tas Saeimā nekad nav apspriests.⁴⁹

Protams, par šo jautājumu var ilgi diskutēt, bet tomēr lēmumu pieņems bāriņtiesa, kurai nepārprotami radīsies daudz problēmu, jo viedokļu ir daudz, nav saskatāma pretruna ar Latvijas normatīviem aktiem, līdz ar to ģimenes izpētes laikā, ir jāizvērtē, lai tomēr vairāk tiktu ievērotas bērna intereses un adoptētāja spēja dot visu nepieciešamo bērnam.

Ļoti svarīgs moments ir veicot ģimenes izpēti, tiekoties ar cilvēkiem, kuri griezušies ar pieteikumu par adopciju bāriņtiesā, vajadzētu ar iespējamiem adoptētājiem pārrunāt to, vai viņi vēlas saglabāt adopcijas noslēpumu. Protams, ja adoptētāji vēlas saglabāt adopcijas faktu noslēpumā no apkārtējiem, tas ir jārespektē, taču tad, ja adoptētāji vēlas slēpt adopciju arī no paša adoptējamā bērna, vajadzētu paskaidrot sarežģījumus, ko šāda slēpšana un meli, kas līdz ar to ienāks ģimenes attiecībās, var izraisīt. Speciālisti (psihologi, sociālie darbinieki) uzskata, ka savlaicīga un pareiza adopcijas fakta pastāstīšana adoptētajam bērnam mazina krīzes rašanās iespēju bērnam un adoptētāju starpā. Ir secināts, ka ir svarīgi, lai bērns par adopciju uzzinātu, cik agri vien iespējams un lai par to pastāstītu paši adoptētāji. Var ieteikt adoptētājiem vārdu "adopcija" izmantot jau agrā bērnībā (3-4) gadu vecumā, kaut arī bērnam tas vēl ir ļoti sarežģīts jēdziens, taču viņš jau pierod pie tā.⁵⁰ Adopcijas noslēpumu autore nedaudz plašāk analizēs pēdējā nodaļā.

Sešu mēnešu laikā bāriņtiesa pārbauda iesniegtos dokumentus un veic ģimenes izpēti; ja visas likuma prasības ir ievērotas, kā arī tiek saņemti visi atzinumi, bāriņtiesa slēgtā sēdē pieņem lēmumu par personas atzīšanu vai neatzīšanu par adoptētājiem. Ja personu neatzīst par adoptētāju, tad lēmuma konstatējošajā daļā jāparāda iemesli, kāpēc ir pamats uzskatīt, ka personai nav vajadzīgo spēju, lai audzinātu bērnu.

Izņēmuma gadījumā bāriņtiesa ģimenes izpēti var veikt īsākā laikā, to īpaši motivējot lēmumā (piemēram, aizbildnis adoptē aizbilstamo, otra laulātā bērna adopcija u.c.).

⁴⁹ Pārpārde I. Piektā daļa adoptētāju nav laulātais pāris. Neatkarīga, 2008. gada 25. janvāris, 6. lpp;

⁵⁰ Labklājības ministrijas portāls - Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju (<http://www.lm.gov.lv/text/1238>, aplūkots 2011. gada 9. martā)

Lēmums par personas atzīšanu par adoptētāju ir spēkā 12 mēnešus. Ja adoptētājs 12 mēnešu laikā nav izvēlējis adoptējamo bērnu, bāriņtiesa atkārtoti veic adoptētāja ģimenes izpēti un lemj pēc būtības.⁵¹ Te var arī rasties problēma, jo Latvijā katru gadu pieaug Latvijā adoptēto bērnu skaits, tādēļ nemainīga paliek kopējā tendence, ka informācija par adoptējamu bērnu līdz 5 gadu vecumam nākas gaidīt vidēji 3 mēnešus. Atsevišķos gadījumos, ja adoptētāji izvirza specifiskas prasības (noteikts bērna dzimums, pilnīgi vesels bērns, noteikta tautība u.c.) gaidīšanas laiks var ilgt pat 6 mēnešus un ilgāk. Gaidīšana ir saistīta ar to, ka Adopcijas reģistrā nav iekļauta informācija par adoptētāju vēlmēm atbilstošu bērnu. Tādējādi adoptētāji informāciju var saņemt tikai tad, kad informācija par atbilstošu bērnu tiek iekļauta Adopcijas reģistrā. Līdz ar to būs atkārtoti jāiziet ģimenes izpēti.⁵²

2.3. Adoptējamā bērna izvēle

Ja ģimenes izpēte ir veikta un bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu par personu atzīšanu par adoptētāju, viņu reģistrē Adopcijas reģistrā. Adopcijas reģistrs ir valsts informācijas sistēma, un tā turētājs bija Bērnu un ģimenes lietu ministrija (turpmāk – ministrija), kura uz doto brīdi ir likvidēta un adopcijas reģistra turētājs pašlaik ir Labklājības ministrija. Pašlaik adopcijas reģistra izveidošanas un darbības tiesiskais pamats ir Ministru kabineta 2003.gada 11.marta noteikumi Nr.111 "Adopcijas kārtība". Ziņu iekļaušanu reģistrā, to apstrādi, aktualizēšanu, labošanu, glabāšanu, izmantošanu un reģistra uzturēšanu nodrošina ministrija.⁵³ Ministra Kabineta noteikumi Nr. 512. vairs nav spēkā, tomēr autore uzskata, ka tieši šeit ir dota saprotama definīcija adopcijas reģistram. Autore grib pievērst uzmanību, ka Tātad adopcijas reģistra funkcijas, uzdevums un mērķis ir bez vecāku gādības palikušo bērnu un to personu, kuras vēlas adoptēt bērnu, uzskaitē.⁵⁴

Adopcijas reģistrā glabā informāciju ne tikai par adoptētājiem, bet arī par adoptējamiem bērniem.

Reģistrā datus iegūst no bērnu uzskaites veidlapām un no adoptētāja uzrādītajiem vai ārvalsts adoptētāja iesniegtajiem dokumentiem. Reģistrā par bērnu iekļautas šādas ziņas, kā bērna vārds uzvārds; personas kods; pilsonība, valstiskā piederība; dzimums; reliģiskā piederība, ja tāda ir; bērna

⁵¹ Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 111 „Adopcijas kārtība”20.punkts// *Latvijas Vēstnesis*, Nr.45. 2003. gada 11. martā <http://www.likumi.lv/doc.php?id=72987> (aplūkots 2011. gada 9.martā);

⁵² Latvijas Republikas Labklājības ministrijas portāls (<http://lm.gov.lv/text/1597>, aplūkots 2011. gada 7. martā);

⁵³ Ministra kabineta noteikumi Nr. 512. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 129, 2003.gads 19. septembris, zaudējis spēku ar 2008.gadu 1.oktobri <http://www.likumi.lv/doc.php?id=79115&from=off> (aplūkots 2011.gada 7.martā);

⁵⁴ Valsts informācijas sistēmas reģistrs <http://www.visr.eps.gov.lv/visr/default.aspx?action=2&rid=29> (aplūkots 2011. gad 8. martā)

ievietošanas datums bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē vai bērnu izglītības un audzināšanas iestādē, iestādes nosaukums un adrese; bērna vecāku, vecvecāku, brāļu un māsu vārdi, uzvārdi, personas kodi un dzīvesvieta; bioloģiskās ģimenes sociālais raksturojums. Daudzi adoptētāji pievērš ļoti lielu uzmanību šim raksturojumam, jo no „senču” negatīvā mantojuma nav pasargāts neviens no audžuvecākiem un vienalga, vai bērns tiek paņemts zīdāinis, vai arī būdams pieaudzis. Kaut arī tas ir tikai tāds cilvēku vispārpieņemts uzskats, kurš, diemžēl, nav pareizs, jo kāds izaugs bērns, neviens nevar zināt, prakse rāda, ka no labi situētām un inteliģentām ģimenēm bieži vien izaug rūdīti noziedznieki, savukārt alkoholiķu, noziedznieku un deģenerātu bērni nereti kļūst par izciliem sabiedrības locekļiem. Nenoliedzami iedzimtībai var būt sava nozīme cilvēka likteņa izveidē, taču tā neuzliek nenomazgājamu un nemaināmu zīmogu.⁵⁵ Reģistrā arī ir informācija par bērna personības raksturojumu, tas tomēr attiecas uz pieaugušiem bērniem, jo zīdāinis nevar vēl attīstīties kā persona, lai kāds varētu sniegt informāciju par viņa personību. Ļoti svarīgas ir ziņas par bērna veselības stāvokli, par bērna turpmāko ārstēšanu, ja tā ir nepieciešama, mātes grūtniecības norisi un bērna perinatālās attīstības dati, par bērna agrīno attīstību, ziņas par bērna pārciestajām slimībām un veiktajām potēm. Te situācija ir tāda pati kā ar bioloģiskās ģimenes sociālo raksturojumu, jo katrs adoptētājs vēlas veselu bērnu, bez iedzimtām problēmām, ar nelielu pārliecību, ka bērnam pēc tam neparādīsies kaut kādas veselības problēmas, kas ir saistītas ar bioloģiskās mātes dzīves veidu grūtniecības laikā. Lai cik bēdīgi tas neizklausītos, neviens negrib nest šo „bērna slimības nastu”, kaut arī izņēmumi ir, un tie ir adoptētāji no ārzemēm, kas arī labprāt adoptē ne tikai pusaudžus, bet arī bērnus ar veselības problēmām un ir gatavi sniegt visu nepieciešamo palīdzību šiem bērniem.

Adopcijas reģistrā par bērnu ir iekļautas arī tādas ziņas:

- 1) bāriņtiesa (nosaukums), kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi;
- 2) bāriņtiesas lēmums par bērna ārpusģimenes aprūpi (lēmuma pieņemšanas datums un numurs);
- 3) bērna ārpusģimenes aprūpes iemesli;
- 4) bāriņtiesa (nosaukums), kas pieņēmusi lēmumu par brāļu un māsu šķiršanu adopcijas gadījumā;
- 5) bāriņtiesas lēmums par brāļu un māsu šķiršanu adopcijas gadījumā (lēmuma pieņemšanas datums un numurs);

⁵⁵ Baštiks A. Adopcija – pašplūsma vai kontrolēts process? Staburags, 2004. gada 17. janvāris, 19. lpp

- 6) brāļu un māsu šķiršanas iemesli adopcijas gadījumā;
- 7) bāriņtiesa (nosaukums), kas pieņēmusi lēmumu par bērna adopciju uz ārvalstīm
- 8) bāriņtiesas lēmums par bērna adopciju uz ārvalstīm (lēmuma pieņemšanas datums un numurs);
- 9) ministrijas norīkojums, kas ļauj personīgi iepazīties ar bērnu (norīkojuma izsniegšanas datums un numurs, adoptētāja vārds un uzvārds);
- 10) informācija par bērna nodošanu adoptētāja aprūpē un uzraudzībā (nodošanas datums, noteiktā aprūpes kārtība, vieta, aprūpes termiņš);
- 11) tiesas nosaukums, kura taisījusi spriedumu par adopcijas apstiprināšanu, kā arī tiesas sprieduma numurs un pieņemšanas datums;
- 12) datums, kad likumīgā spēkā stājies tiesas spriedums par adopcijas apstiprināšanu.⁵⁶

Kā jau iepriekš bija minēts, adopcijas reģistrā tiek ievadītas un glabātas ziņas arī par personu, kura vēlas adoptēt bērnu:

- 1) vārds, uzvārds, dzimums;
- 2) personas kods (ārvalsts adoptētājam norāda dzimšanas datumu);
- 3) valstiskā piederība, pilsonība;
- 4) dzīvesvieta;
- 5) vēlamais adoptējamo bērnu skaits, dzimums un vecums;
- 6) reliģiskā piederība (ja ir);
- 7) bāriņtiesas lēmums par personas atzīšanu par adoptētāju vai ārvalsts adoptētājiem izsniegtais ministrijas atzinums par personas atzīšanu par adoptētāju (datums un numurs);
- 8) bāriņtiesa (nosaukums), kas pieņēmusi lēmumu par personas atzīšanu par adoptētāju;

⁵⁶ Valsts informācijas sistēmas reģistrs (<http://www.visr.eps.gov.lv/visr/default.aspx?action=2&rid=29>, aplūkots 2011. gada 8. martā)

- 9) ziņas par sodāmību, ja tāda ir;
- 10) attiecīgās valsts kompetentā iestāde, kas sagatavojusi ārvalsts adoptētāja ģimenes izpētes materiālus (nosaukums, atrašanās vieta, dokumentu iesniegšanas datums un numurs);
- 11) bāriņtiesas lēmuma par personas atzīšanu par adoptētāju derīguma termiņš vai ārvalsts adoptētāja iesniegtajos ģimenes izpētes materiālos norādītais derīguma termiņš;
- 12) ministrijas rakstisks norīkojums, kas ļauj personīgi iepazīties ar bērnu (norīkojuma iesniegšanas datums un numurs, kā arī bērna vārds, uzvārds, personas kods);
- 13) cita informācija, ja tiesa ir noraidījusi pieteikumu par adopcijas apstiprināšanu vai bāriņtiesa ir nolēmusi, ka adopcija nav bērna interesēs.⁵⁷

Šo ziņu uzglabāšana ir nepieciešama, lai adoptētājs varētu saņemt ziņas par bērnu, līdz ar to izvēlēties sev bērnu, jo Latvijā nav tā, ka adoptētājs atnāk uz bērnunamu un, ieraugot bērniņu, izsaka savu vēlmi adoptēt un tad adoptē izvēlēto bērnu. Visa informācija ir adopcijas reģistrā. Adoptētājs, uzrādot bāriņtiesas lēmumu un personu apliecinošu dokumentu, informāciju par adoptējamiem bērniem var saņemt Labklājības ministrijā. Atkarībā no adoptētāju izvēlēta bērna vecuma ir atkarīgs arī aptuvenais laiks, kas adoptētājiem būs jāgaida līdz informācija par adoptējamo bērnu viņam tiks sniegta. Tas saistīts gan ar adoptētāju skaitu uz konkrēto bērna vecuma grupu, gan arī no adoptētāju vēlmēm attiecībā uz bērna dzimumu un veselību. Patlaban no lēmuma iesniegšanas brīža līdz informācijas par adoptējamo bērnu līdz 1 gada vecumam saņemšanas adoptētājiem ir jāgaida aptuveni 4 mēneši. Savukārt, jo vecāks ir vēlamais adoptējamais bērns, jo mazāks laiks jāgaida līdz informācijas par adoptējamo bērnu saņemšanai. Autore grib piebilst, ka daudzi, kuri nodarbojās ar bērna adopciju uzskata, ka jo lielāks bērns, jo mazāk izredžu, ka viņu adoptēs, jo adoptētājs vēlas adoptēt cik iespējams mazāku bērnu, bet tas ir raksturīgs Latvijā dzīvojošiem, ārzemnieki labprāt adoptē bērnus, kuri ir jau pusaudži

Pats bērns nepārprotami arī var saņemt informāciju par adoptētāju, ja, protams, bērna vecums pieļauj šo ziņu izskatīšanu.

⁵⁷ Valsts informācijas sistēmas reģistrs (<http://www.visr.eps.gov.lv/visr/default.aspx?action=2&rid=29>, aplūkots 2011. gada 8. martā)

Tiesības saņemt informāciju no adopcijas reģistra ir arī izziņas iestādēm, prokuratūras iestādēm un tiesām – ziņas to lietvedībā esošu materiālu izskatīšanai, lietu izmeklēšanai vai iztiesāšanai; bāriņtiesām – ziņas to lietvedībā esošu ar adopciju saistītu lietu izskatīšanai.⁵⁸

Ja adoptētājs, balstoties uz viņam sniegto informāciju, ir izvēlējis bērnu (adoptētājam lēmums par bērna izvēli ministrijai jāpaziņo 7 dienu laikā), ministrija adoptētājam izsniedz norīkojumu, lai adoptētājs ar bērnu varētu iepazīties personīgi.⁵⁹

10 dienu laikā pēc iepazīšanās ar adoptējamo bērnu un viņa dokumentiem, adoptētājs pieņem lēmumu par bērna ņemšanu aprūpē un uzraudzībā. Šo 10 dienu laikā adoptētājs ar adoptējamo bērnu var tikties tik reizes, cik uzskata par nepieciešamu, lai pārliecinātos, vai ar adoptējamo bērnu veidojas savstarpējais kontakts, kā arī uzdot dažādus jautājumus atbildīgajām personām par bērna veselības stāvokli, uzvedību, paradumiem.⁶⁰

Ja šo 10 dienu laikā starp adoptētāju un adoptējamo rodas savstarpējais kontakts un adoptētājs ir apmierināts ar izvēlēto bērnu, šo 10 dienu laikā pēc tikšanās atkārtoti jāvēršas bāriņtiesā ar iesniegumu, kurā tiek lūgta atļauja ņemt šo bērnu savā uzraudzībā. Tad adoptētāja un adoptējamā dzīvē iestājas jauns adopcijas etaps. Tās ir pirms adopcijas aprūpe.

2.4. Bērna nodošana adoptētāja aprūpē

Adoptētājs, nolemjot, ka grib ņemt aprūpē izvēlēto bērnu, savas dzīvesvietas bāriņtiesā vēršas ar iesniegumu. Bāriņtiesa, saņemot iesniegumu, nekavējoties pieņem lēmumu par bērna nodošanu adoptētāja aprūpē un uzraudzībā. Ja bāriņtiesa uzskata par nepieciešamu, tā var uzaicināt uz sēdi ārpusģimenes aprūpes iestādes pārstāvi, lai noskaidrotu, kā noritējusi adoptētāja un adoptējamā kontaktēšanās iestādē.⁶¹

Ārpusģimenes aprūpes iestādes vadītājs izdara atzīmi bērna personas lietā par bērna nodošanu adoptētāja aprūpē un uzraudzībā un nekavējoties informē par to adoptētāja dzīvesvietas bāriņtiesu, kā arī nosūta adoptētāja dzīvesvietas bāriņtiesai bērna dokumentus:

- 1) dzimšanas apliecības kopiju,
- 2) izrakstu no bērna medicīniskajiem dokumentiem,

⁵⁸ Valsts informācijas sistēmas reģistrs (<http://www.visr.eps.gov.lv/visr/default.aspx?action=2&rid=29>, aplūkots 2011. gada 8. martā);

⁵⁹ Mans mazais „Adopcija Latvijā” <http://www.mansmazais.lv/article/181040/> (aplūkots 2011. gada 8. martā);

⁶⁰ Turpat;

⁶¹ Labklājības ministrijas portāls Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju <http://www.lm.gov.lv/text/1238> (aplūkots 2011. gada 9. martā)

3) dokumentu, kas apliecina vecāku piekrišanu adopcijai vai dokumentu, kas apliecina, ka: vecākiem atņemtas aizgādības tiesības, vecāki miruši, vecāku dzīvesvieta nav zināma.⁶²

Bērns var atrasties adoptētāja aprūpē līdz 6 mēnešiem. Minimālais aprūpes termiņš normatīvajos aktos nav noteikts. Bāriņtiesai, nosakot aprūpes termiņu, jāvadās no apsvērumiem, cik ilgs laiks tai būs nepieciešams, lai varētu novērtēt, ka starp adoptētāju un adoptējamo veidojas vecāku un bērnu attiecības. Jo jaunāks bērns tiek adoptēts, jo ātrāk iespējams veikt izvērtēšanu,⁶³ jo, kamēr bērns ir mazs, ir vairāk jāizvērtē adoptētāja attieksme pret bērnu, citāda situācija, ja bērns jau nav zīdainis. Tātad šajā laika periodā tiks izvērtētas adoptētāja un bērna savstarpējas attiecības: vai starp viņiem ir kontakts, adoptētāja un bērna savstarpējā piemērotība un vai ir veidojušās ģimeniskas attiecības. Pēc nepieciešamības atkal tiek pieaicināti psihologi un citi speciālisti, lai spētu novērtēt attiecības starp adoptētāju un bērnu.

Autore uzskata, ka lai veidotos tiešam objektīvs viedoklis par bērna un adoptētāja attiecībām, kā arī par citiem izskatāmiem faktoriem izpētes laikā, ir jāpieaicina citi speciālisti, kas nebija iesaistīti pirmajā ģimenes izpētes etapā, lai galējais lēmums un priekšstats par situāciju ģimenē būtu pēc iespējas objektīvāks. Tādā veidā tiks izvērtēti vairāki viedokļi, nevis tikai viena speciālista atzinums. Tomēr ir jāsecina, ka finansiālais stāvoklis liedz aicināt vairākus speciālistus.

Aprūpes laikā adoptētājam ir tiesības saņemt pabalstu uzturam, kuru adoptētājam izmaksā bērna ārpusģimenes aprūpes iestāde atbilstoši laika posmam, kurā bērns atrodas adoptētāja aprūpē, kā arī atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi, kuru Labklājība ministrija piešķir vienam no adoptētājiem, kura aprūpē un uzraudzībā pirms adopcijas apstiprināšanas tiesā ar bāriņtiesas lēmumu nodots adoptējamais bērns, ja adoptētājs nav nodarbināts; ir nodarbināts ne vairāk kā 20 stundas nedēļā, vai arī atrodas atvaļinājumā bez darba algas saglabāšanas. Atlīdzības apmērs ir Ls 35,- mēnesī, neatkarīgi no aprūpē nodoto bērnu skaita.⁶⁴

Bērna vajadzības nekļūst mazākas neatkarīgi no tā, vai adoptētājs strādā vai nē, līdz ar to autore uzskata, ka būtu pareizi grozīt Latvijas Republikas Ministra kabineta 2005. gada 11. janvāra noteikumu Nr.27. „Kārtība, kādā piešķir un izmaksā atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi” 2. pantu. Cilvēks, saņemot šo pabalstu 35 latu apmērā, vienalga meklēs darbu, jo viņam reāli pietrūkst

⁶² Labklājības ministrijas portāls Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju <http://www.lm.gov.lv/text/1238> (aplūkots 2011. gada 9. martā);

⁶³ Turpat;

⁶⁴ Mans mazais „Adopcija Latvijā” (<http://www.mansmazais.lv/article/181040/>, aplūkots 2011. gada 8. martā)

līdzekļu. Mūsdienās šī summa cilvēkam, kurš nestrādā, ir niecīga, lai iztiktu pats, kur nu vēl lai uzturētu bērnu. Būtu arī pareizi adoptētājam piešķirt tādu pašu apmaksāto atvaļinājumu, ko piešķir vecākiem, kuri dodas atpūtā sakarā ar bērna piedzimšanu, jo autore uzskata, ka nav atšķirības, vai bērns piedzima, un viņa māte dodas apmaksātā atvaļinājumā, jeb persona adoptē bērnu zīdaini, jo atvaļinājums tiek dots ne tikai kā vecāku pēc dzemdību rehabilitācijai, jo, kā zināms, daudziem ir liels emocionāls sabrukums, bet arī, lai dotu aprūpi bērnam, kas ir nepieciešama pirmajā gadā tieši no mātes vai tēva, nevis no nepazīstama cilvēka, kā, piemēram, auklītes.

Adoptētājam ir tiesības arī uz visiem valsts nodrošinātiem sociāliem pabalstiem, kas pienākas ģimenēm ar bērniem, tomēr šie pabalsti netiek minēti likumos par adopciju, līdz ar to daudzi nezin savas tiesības uz šo pabalstu - vecāku pabalsts, saskaņā ar likumu „Maternitātes un slimības apdrošināšanu”, kuru piešķir un izmaksā sociāli apdrošinātai personai, kura kopj bērnu vecumā līdz vienam gadam (vienam no bērna vecākiem, aizbildnim vai citai personai, kurā saskaņā ar bāriņtiesas lēmumu bērnu faktiski kopj un audzina), ja šī persona ir nodarbināta pabalsta piešķiršanas dienā un atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā vai bērna kopšanas dēļ negūst ienākumus kā pašnodarbinātais, vai arī ir nodarbināta bērna kopšanas laikā, bet neatrodas bērna kopšanas atvaļinājumā vai bērna kopšanas laikā gūst ienākumus kā pašnodarbinātais. Pašreiz spēkā esošie normatīvie akti neparedz, ka vecāku pabalstu nepiešķir par bērnu, par kura aprūpi persona saņem atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi par to pašu laika posmu. Ņemot vērā minēto, personai, kura ar bāriņtiesas lēmumu faktiski kopj un audzina bērnu, ir tiesības uz vecāku pabalstu, ja šī persona ir darba ņēmēja vai pašnodarbinātas personas statusā pabalsta piešķiršanas dienā, kā arī, ja par minēto bērnu nav piešķirts maternitātes pabalsts vai bērna kopšanas pabalsts par to pašu laika posmu. Likumā noteicošs vārds ir „faktiski kopj”, ko arī dara adoptētājs bērna aprūpes periodā.

Lai saņemtu pabalstus, adoptētājam jāvēršas jebkurā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras nodaļā un jāiesniedz rakstisks pieprasījums par pabalsta piešķiršanu.

Laika periodā, kad bērns atrodas adoptētāja aprūpē, adoptētājs var atteikties no bērna, jo pastāv tādi gadījumi, ka sievietē (adoptētāja) pēkšņi tomēr paliek stāvoklī. Ir arī gadījumi, kad, reāli saskaroties ar bērnu, vecāki tomēr saprot, ka tas nav bijis tas, ko gaidīja – viņi saprot, ka nav gatavi bērnam.⁶⁵ Gadās situācijas, kad pats bērns kategoriski atsakās doties pie adoptētājiem, tad adoptētāji negaida bāriņtiesas lēmumu, par šī bērna adopcijas neatļaušanu, tā kā nav izveidojies kontakts un patiesas vecāku un bērna attiecības starp bērnu un adoptētāju, paši atsakās no bērna.

⁶⁵ Atlace Z. Vai viegli adoptēt bērnu Latvijā? Rīgas Balss, 2007. gada 22. martā, 13. lpp;

Tad, kad ģimenes izpēte ir pabeigta, tiek nozīmēta bāriņtiesas sēde. Slēgtās bāriņtiesas sēdes laikā jāizvērtē ģimenes izpētes materiāli, lai varētu pieņemt lēmumu par adopciju. Uz šo sēdi noteikti uzaicināms ārpusģimenes aprūpes iestādes pārstāvis, taču jāņem vērā, ka pārstāvis var izteikt savu viedokli par adopciju, taču viņa piekrišana adopcijai nav nepieciešama. Lēmumā par adopciju jāparāda, ka ģimenes izpētes laikā ir izvērtēti visi iepriekš minētie faktori un ka izpētes veikšanā piedalījušies gan bāriņtiesas darbinieki, gan citi speciālisti, jānorāda laiks, cik ilgi bērns atradies adoptētāja aprūpē. Ja bāriņtiesas lēmums par adopciju ir pozitīvs, tā var tajā pašā lēmumā pagarināt aprūpes un uzraudzības termiņu līdz adopcijas apstiprināšanai tiesā, lai bērns varētu palikt adoptētāja ģimenē.⁶⁶

Ja bāriņtiesas lēmums ir negatīvs, tad tā nodrošina bērnam ārpusģimenes aprūpi audžuģimenē, pie aizbildņa, vai, ja tas nav iespējams, nogādā bērnu atpakaļ ārpusģimenes aprūpes iestādē. Bāriņtiesai ir tiesības šādi rīkoties arī pirms aprūpes termiņa beigām, ja atrašanās adoptētāja ģimenē var apdraudēt bērnu,⁶⁷ kā arī ja bāriņtiesa noskaidro, ka adopcija nav bērna interesēs. Tad aprūpe adoptētāju ģimenē tiek pārtraukta.

Līdz ar to, autore uzskata, ka, lai savlaicīgi konstatētu apstākļus, kas var apdraudēt bērnus, ir ļoti rūpīgi jāizpēta ģimene un speciālistiem ir regulāri jāapmeklē ģimene.

2.5. Adopcijas apstiprināšana tiesā un pēc adopcijas uzraudzība

Adoptētājs, saņemot pozitīvo bāriņtiesas lēmumu, vēršas savas dzīvesvietas tiesā ar pieteikumu adopcijas apstiprināšanai. Pieteikumā adoptētājs norāda:

- 1) tās tiesas nosaukumu, kurai pieteikums iesniegts;
- 2) pieteicēja un ieinteresētās personas vārdu, uzvārdu, personas kodu un dzīvesvietu, bet juridiskajai personai- tās nosaukumu, reģistrācijas numuru un atrašanās vietu;
- 3) pieteikuma priekšmetu un pamatojumu;
- 4) apstākļus, uz kuriem pieteikums pamatots, un pierādījumus, kas tos apliecina;
- 5) likumu, uz kuru pieteikums pamatots;
- 6) pieteicēja lūgumu;
- 7) pievienoto dokumentu sarakstu;

⁶⁶ Labklājības ministrijas portāls- Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju <http://www.lm.gov.lv/text/1238> (aplūkots 2011. gada 9. martā);

⁶⁷ Turpat

8) pieteikuma sastādīšanas laiku.⁶⁸

Kad pieteikums ir saņemts, tiesa apstiprina adopciju. Bērna adopcijai nav noteikti nekādi termiņi, kā arī šis lēmums nav atceļams, adopciju nedrīkst aprobežot ne ar kādiem nosacījumiem vai termiņiem.⁶⁹ Vienīgais izņēmums, kad tiesa var atcelt adopciju, ir, ja pilngadīgais adoptētais ar adoptētāju vienojušies par adopcijas atcelšanu. Atceļot adopciju, tā izbeidzas ar dienu, kad stājies spēkā tiesas spriedums par adopcijas atcelšanu.

Adoptētājam pienākas atlīdzība, Ls 1000 apmērā, par katru adoptēto bērnu, kurš atradies ārpusģimenes aprūpē. Šo atlīdzību adoptētājs var saņemt, iesniedzot pieteikumu (skatīt pielikumā) Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā. Dokumenti pabalsta piešķiršanai jāiesniedz 12 mēnešu laikā no adopcijas apstiprināšanas dienas. Atlīdzību var pieprasīt arī pilnvarota persona, ja viņai atbilstoši Administratīvā procesa likuma 38.panta pirmajai daļai ir noformētas pārstāvības tiesības (t.i., ir notariāli apstiprināta pilnvara vai iestādē (Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā) noformēts pilnvarojums).⁷⁰

Līdz ar adopcijas apstiprināšanu tiek noteikta pēcadopcijas uzraudzība, kas ilgst divus gadus. Bāriņtiesu metodiskos ieteikumos par adopciju ir teikts, ka apsekošana veicama pēc nepieciešamības, taču ne retāk kā 4 reizes pirmajā gadā pēc adopcijas apstiprināšanas tiesā un vismaz divas reizes otrajā gadā.⁷¹ Pēcadopcijas uzraudzības funkcijas veic bāriņtiesa. Pēcadopcijas uzraudzības institūts radās 2003. gadā līdz ar jauniem Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr. 111 „Par adopcijas kārtību”.

Adoptētāju un bāriņtiesās vidū ir vērojama neizpratne šī institūta nepieciešamībai. Autore uzskata, ka šis institūts nemaz nav nepieciešams, jo ģimene, kura vēlējas adoptēt bērnu, izgāja visas nepieciešamās pārbaudes, kas kopumā ilga aptuveni vienu gadu, šajā laika posmā tika izvērtēti visi kritēriji un ir pieņemts objektīvais lēmums par šīs ģimenes iespējamību un spēju būt par vecākiem, kā arī ir izvērtētas attiecības starp bērnu un adoptētāju, kuri, ja jau tiesa pieņēma lēmumu par adopcijas apstiprināšanu, ir nepārprotami ģimeniski un harmoniski, kā arī adopcija pilnīgi atbilst bērna interesēm. Kā arī nedrīkst neminēt, ka adopciju nedrīkst aprobežot ne ar kādiem nosacījumiem

⁶⁸ Mans mazais „Adopcija Latvijā” <http://www.mansmazais.lv/article/181040/> (aplūkots 2011. gada 8. martā)

⁶⁹ Latvijas Republikas Civillikums Pirmā daļa. Ģimenes tiesības 168.pants// *Latvijas Vēstnesis*, Nr.206 (4398) 2010. gads 30. decembris <http://likumi.lv/doc.php?id=90223> (aplūkots 2011.gada 10.martā);

⁷⁰ Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras portāls <http://www.vsaa.lv/vsaa/content/?cat=10072> (aplūkots 2011. gadā 9. martā);

⁷¹ Valstu bērnu tiesību aizsardzības ministrijas portāls http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/metodiskie_ieteikumi/?doc=1805 (aplūkots 2011. gadā 10. martā)

vai termiņiem.⁷² Taču šajā situācijā bāriņtiesa ar savu pēcadopcijas uzraudzību uzliek adopcijai nosacījumus – divu gadu laikā uzraudzīt ģimeni, kas var nepārprotami traucēt ģimenei, tādējādi arī, iejaucoties privātā dzīvē, pamatojot to ar pēcadopcijas uzraudzību, tātad nosacījumu. Arī nav saprotama šīs institūcijas nepieciešamība, jo uzraudzības laikā, kā arī pēc, nav noteikti nekādi noteikumi par sekām, kuras var iestāties, ja bāriņtiesa ir saskatījusi kaut kādas problēmas ģimenē, jeb ja ģimene nesadarbojas ar bāriņtiesu un izvairās no šīs uzraudzības. Vienīgais, kas jādara bāriņtiesām, ja ir konstatētas problēmas ģimenē, ir sadarbība ar sociālo dienestu un citām kompetentajām institūcijām, ir jāturpina darbs ar ģimeni, bet ne vairs pēcadopcijas uzraudzības ietvaros.⁷³ Jākonstatē, ka šāds darbs ir veicams ar jebkuru ģimeni, kurā attiecīgas instances konstatēja problēmas, līdz ar to autore uzskata, ka tas ir vēl viens arguments par to, ka pēcadopcijas uzraudzība nav nepieciešama.

Valsts bērnu aizsardzības inspekcijas portālā ir uzsvērts, ka īpaši svarīga ir pirmā pēcadopcijas uzraudzības tikšanās reize, kurai vajadzētu būt īsi pēc tam, kad stājies spēkā spriedums par adopcijas apstiprināšanu tiesā⁷⁴. Tas tādēļ, ka ģimenei ir nepieciešams īpašs atbalsts un padomdevējs periodā, kad adoptētāji ir kļuvuši par bērna vecākiem. Šajā laikā nepieciešamības gadījumā ir jāsniedz informācija par kārtību, kādā ir iespējams veikt izmaiņas bērna dzimšanas apliecībā, saņemt valsts pabalstus un citas sociālās garantijas, kas pienākas adoptētājiem u.c. Īpaši svarīgi ir noskaidrot, vai adoptētājiem nav nepieciešams palīdzēt nodrošinot iespēju bērnam apmeklēt bērnudārzu vai skolu. Atsevišķas pašvaldības, izprotot, ka adoptētājiem nav iespēja savlaicīgi pieteikt bērnu bērnudārza apmeklēšanai, ir atradušas par iespējamu adoptētos bērnus bez rindas iekārtot dzīvesvietai tuvākajā bērnudārzā vai skolā. Šajā un citos gadījumos, kad adoptētājam ir nepieciešams atbalsts problēmu risināšanā, bāriņtiesa var sniegt informāciju par pašvaldības institūciju, kuras kompetencē ietilpst attiecīga atbalsta sniegšana.⁷⁵ Tomēr Valsts bērnu aizsardzības inspekcijas portālā uzsvērts, ka tas ir vairāk saprotams kā kaut kāda cita institūcija, kā, piemēram, palīdzības sniegšana pēcadopcijas laikā, nevis pēcadopcijas uzraudzība.

Autore uzskata, ka ir jāattīsta tāds institūts, kā palīdzības sniegšana pēcadopcijas laikā, kur katrs adoptētājs var griezties pēc savas velmes, bet nevis tā, ka kāds uzspiedīs savu viedokli par

⁷² Latvijas Republikas Civillikums Pirmā daļa. Ģimenes tiesības 168.pants// *Latvijas Vēstnesis*, Nr.206 (4398) 2010.gads 30. decembris <http://likumi.lv/doc.php?id=90223> (aplūkots 2011.gada 10.martā);

⁷³ Valstu bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas portāls http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/metodiskie_ieteikumi_/?doc=1805 (aplūkots 2011. gadā 10. martā);

⁷⁴ Turpat;

⁷⁵ Turpat

bērna aprūpi, līdz ar to sanāk, ka iejaucās cilvēkā privātā dzīvē, kurai nepārprotami jābūt aizsargātai. Vēl autore uzskata, ka nav nepieciešamības pēcadopcijas uzraudzības institūta eksistēšanai, jo pēcadopcijas uzraudzība neizraisa nekādas sekas. Vienīgais, kas varētu izprast pēcadopcijas uzraudzības institūtu nepieciešamību, ja atkal ievestu adopcijas atcelšanu. Apgrūtinājumi ir finanšu trūkums un pēcadopcijas uzraudzība ārvalstīs.

Viens no jaunās adopcijas kārtības likuma spēkā stāšanās mērķiem bija vienkāršot adopcijas procesu Latvijā, tomēr, apskatot iepriekšminēto, var izsecināt, ka pēcadopcijas uzraudzība nevienkāršo šo procesu, bet nedaudz apgrūtina, tas arī galvenokārt attiecās uz adopciju uz ārvalstīm.

3. ADOPCIJA UZ ĀRVALSTĪM

Ja salīdzinām vietējos adoptētājus ar ārzemju, tad ārzemnieki ir daudz atsaucīgāki. Viņi pēc Latvijas bērniem stāv rindās, vairākus gadus un ir gatavi adoptēt ne tikai zīdaiņus, bet arī pusaudžus un bērnus ar veselības problēmām. Daudzi ārzemnieki adoptē vairākus bērnus un tie var būt brāļi un māšas. Pēc autores domām tas ļoti pareizi, jo psiholoģiski grūti būs bērnam atrasties bez savas māšas vai brāļa, un arī psiholoģiski vieglāk abiem būs adoptēties jaunajā ģimenē. Iemesls adoptēt pusaudžus vai slimus bērnus var būt tas, ka ārzemniekiem ir cita mentalitāte, kā arī citi dzīves uzskati, kritēriji un principi. Tomēr autore uzskata, ka adopcijas process uz ārvalstīm ir ļoti apgrūtināts.

Vispirms autore minēs, ka kārtību, kādā ārzemnieki adoptē Latvijas bērnus, regulē Ministru kabineta 2003. gada 11. marta noteikumi Nr. 111 „Adopcijas kārtība”, līdz ar to ir jāatbilst visiem iepriekš minētiem kritērijiem, kas tika apskatīti iepriekšējā nodaļā. Līdz ar to autore pievērsīs uzmanību tikai noteiktiem apgrūtinājumiem un īpatnībām sakarā ar adopcijas procesu uz ārvalstīm.

Latvijas bērnu var adoptēt tikai uz tādu ārvalsti, kurai ir saistoša 1993.gada 29.maija Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos vai ja Latvija ar attiecīgo valsti ir noslēgusi divpusēju līgumu, kas nosaka tiesisko sadarbību adopcijas jomā.⁷⁶

Ļoti nozīmīgi ir Latvijas Republikas Ministra kabineta noteikumu Nr.111 „Adopcijas kārtība” 40.punktā, kur noteikts, ka bērna adopcija uz ārvalstīm pieļaujama, ja Latvijā nav iespējams nodrošināt bērna audzināšanu un aprūpi ģimenē un bāriņtiesa, ar kuras lēmumu bērns ievietots audzināšanas iestādē, par to pieņēmusi attiecīgu lēmumu. Par lēmumu bāriņtiesa nekavējoties informē ministriju⁷⁷. Autore uzskata, ka šī norma ir pretrunā ar adopcijas uzdevumu un to ir jāmaina, jo bērna interesēs ir augt ģimenē, un pastāv liela iespēja, ka šī ģimene atrodas ārvalstīs, bet saskaņā ar iepriekšminēto pantu, priekšroka tiek dota vietējiem adoptētājiem, bet ārvalstu adopcijai tiek piešķirts sekundāra loma. Nevar arī neminēt to, ka uz doto brīdi materiālais stāvoklis Latvijas iedzīvotājiem nav tik stabils, lai varētu adoptēt bērnu, ko nevar teikt par ārvalstu adoptētājiem, kuri gatavi adoptēt jebkura vecuma bērnus, bērnus ar veselības problēmām un ir gatavi dot visu nepieciešamo, lai bērns tiktu izārstēts un dot viņam visu nepieciešamo aprūpi. Nevar neminēt arī to, ka ārzemēs medicīna ir augstākā līmenī, līdz ar to bērna turpmākā izveseļošanās iespēja palielinās.

⁷⁶ Labklājības ministrijas portāls – Ārvalstu adoptētājs <http://www.lm.gov.lv/text/1678> (aplūkots 2011.gadā 9.aprīlī);

⁷⁷ Latvijas Republikas Ministra kabineta noteikumi Nr.111 "Adopcijas kārtība" 40.punkts//*Latvijas Vēstnesis* Nr. 45. 2003.gads marts <http://www.likumi.lv/doc.php?id=72987&from=off> (aplūkots 2011.gada 9.aprīlī)

Un kā jau iepriekš tika minēts, ārvalstnieki labprāt adoptē vairākus bērnus, tas ir brāļus un māsas. Līdz ar to autore saskata daudz plusu, lai ārvalstu adoptcijai piešķirtu tādu pašu primāro lomu kā vietējai adoptcijai. Ir jāizskata un jāizanalizē visi plusi un mīnusi, kur un ar ko bērnam būs labi – Latvijā vai ārzemēs, nevis vispirms izskatīt vietējo adoptiju un pēc tam kā papildvariantu ārvalstu adoptiju, jo laiks iet. Kā rāda prakse adoptācijas process uz ārvalstīm ilgst aptuveni 2-4 gadus, bet bērns aug, un valsts interesēs ir, lai bērns augtu ģimenē. Autore, izsakot iepriekšminēto apgalvojumu, pauž nesaprašanu arī par Labklājības ministrijas portālā rakstīto, ka „Ņemot vērā adoptācijas tendences, kādas vērojamas Latvijā no 2006.gada, ministrija vēlas informēt, ka līdz 2012.gada 31.decembrim tiks pieņemtas un izvērtētas tikai tās ārvalstu adoptētāju lietas, kurās pausta vēlme adoptēt Latvijā:

- 1) trīs un vairāk vienas ģimenes bērnus (brāļus/māsas);
- 2) bērnus, kas ir vecāki par 9 gadiem;
- 3) bērnus, kas ir smagi slimi vai ar ievērojamiem veselības (garīgās/fiziskās attīstības) traucējumiem;
- 4) bērnus, par kuriem bāriņtiesa ir pieņēmusi lēmumu par adoptiju uz ārvalstīm un kuriem nav izdevies atrast ārvalstu adoptētājus (atbilstoši ministrijā jau iesniegtajiem adoptācijas pieteikumiem), un par kuriem sniegta informācija ministrijas mājas lapā.

Tādējādi lūdzam neiesniegt ministrijai lietas, kas minētajiem kritērijiem neatbilst. Gadījumā, ja ir kādi īpaši apstākļi, kādēļ Centrālā iestāde vai oficiāli atzītā institūcija uzskata, ka ir nepieciešams uzsākt adoptācijas procesu Latvijā, kaut arī adoptētāji neatbilst minētajiem kritērijiem, lūdzam pirms lietas iesniegšanas sazināties ar ministriju⁷⁸. Autore neizprot, kāpēc ārvalstniekam, kurš var nepārprotami pildīt adoptācijas uzdevumu, kas nepārprotami ir bērna interesēs un valstij ir jārikojas bērna interesēs, nevar adoptēt bērnu ar adoptētāja izvirzītām prasībām, un viņa prasības tiks izskatītas vienlīdzīgi ar vietējiem adoptētāja prasībām.

Īpatnība, kurai autore grib pievērst uzmanību, ir tāda, ka neatkarīgi no tā, vai personas, kuras vēlas adoptēt, ir Latvijas Republikas pilsoņi vai pastāvīgie iedzīvotāji, kas pats dzīvo ārvalstīs, var adoptēt tikai kā ārvalstu adoptētāji, ievērojot ārvalstu adoptētājiem izvirzītās prasības⁷⁹. Un atbilstoši 1993.gada 29.maija Hāgas konvencijai par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adoptācijas jautājumos adoptētāja lietu Labklājības ministrijā iesniedz tikai šīs konvencijas dalībvalsts centrālā

⁷⁸ Labklājības ministrijas portāls – Ārvalstu adoptētājs <http://www.lm.gov.lv/text/1680> (aplūkots 2011.gada 9.aprīlī);

⁷⁹ Turpat

vai akreditētā iestāde darbam Latvijā. Tādējādi, ja ārvalstnieks vēlas adoptēt, atbilstoši noformēti adopcijas dokumenti viņam ir jāiesniedz savas valsts adopcijas centrālajā vai akreditētajā iestādē, un tikai tad, ja šī iestāde atzīs, ka persona ir piemērota adopcijai Latvijā, lieta izvērtēšanai tiks nosūtīta ministrijai⁸⁰.

Visi, kas tika minēti iepriekšējā nodaļā, bērna adopcijas dokumenti iesniedzami divos eksemplāros, pievienojot to notariāli apliecinātu tulkojumu latviešu valodā. Ārvalstīs izsniegtajiem dokumentiem jābūt legalizētiem vai apliecinātiem saskaņā ar 1961.gada 5.oktobra Hāgas konvenciju „Par ārvalstu publisko dokumentu legalizācijas prasību atcelšanu”⁸¹.

Vēl viena būtiska lieta, kurai ir jāpievērš uzmanība, ir bērna nodošana adoptētājā aprūpē. Ja adoptētājs ņem bērnu aprūpē, adoptētāja dzīvesvietas bāriņtiesa nekavējoties lemj par bērna aprūpes kārtību. Bērnu adoptētāja aprūpē var nodot uz laiku līdz sešiem mēnešiem, taču būtiskais šajā noteikumā ir tas, ka šis aprūpes laiks ir jāpavada Latvijā. Autore uzskata šo noteikumu par nepareizu, jo tādējādi nevar izprast bērna patieso emocionālo stāvokli ģimenē, jo bērns neatrodas tajos apstākļos, kuros viņam nāksies dzīvot un komunicēt ar pārējiem ģimenes locekļiem. Var sanākt diezgan nepatīkama situācija, kad starp bērnu un adoptētāju aprūpes laikā izveidojas patiesas bērna un vecāka attiecības, bet kad bērns tiks aizvests prom no pierastās atrašanās vietas, bērnam radīsies emocionāls sabrukums, un viņš jutīsies ļoti slikti tajā vietā, kur viņu aizveda, un nepārprotami viņam tur vajadzēs dzīvot un komunicēt ar apkārtējiem cilvēkiem. Līdz ar to bērns jutīsies neērti un būs emocionāli saspringts un tas vairs neatbilst bērna interesēm. Vēl nevar neminēt to, ka ne katrs adoptētājs var atbrīvoties no darba vietas, jo var zaudēt darbu vietu vispār un aprite darba tirgū, tādējādi pasliktināsies viņa materiālais stāvoklis, vai arī nevar pamest savu dzīvesvietu uz ilgu laiku, jo ja, piemēram, ir liela saimniecība, kuru nevar atstāt uz ilgu laiku bez uzraudzības un vadības. Līdz ar to autore uzskata, ka uz aprūpes laiku bērnam ir jāatrodas adoptētāja valstī un viņa faktiskajā dzīvesvietā. To var panākt, sadarbojoties ar ārvalstu instancēm, kuras ir atbildīgas par vietējo adopciju. Aprūpes periodā ārvalsts speciālisti izskatīs un izanalizēs bērna un adoptētāja attiecības, kā arī visus nepieciešamos kritērijus, kas ir noteikti saskaņā ar Latvijas Republikas likumiem, un uzrakstīs atzinumu, kuru nosūtīs Latvijai par adopciju atbildīgajam institūcijām, un šīs institūcijas,

⁸⁰ Labklājības ministrijas portāls – Ārvalstu adoptētājs <http://www.lm.gov.lv/text/1677> (aplūkots 2011.gada 9.aprīlī);

⁸¹ Rīgas pašvaldību portāls – Adopcija http://www.riga.lv/LV/Channels/Riga_Municipality/Executive_authority/ipasa_statusa_institucijas/RigasBarintiesa/Adopcija.htm (aplūkots 2011.gada 9.aprīlī)

jau izskatot speciālistu atzinumu, pieņems lēmumu par to, ka adopcija ārvalstu adoptētāja ģimenē ir bērna interesēs.

Pēdējais, ko autore grib minēt šajā nodaļā, ir pēcadopcijas uzraudzība ārvalstīs, ka, izsniedzot adopcijas atļauju, ārvalsts adoptētāju informē par pienākumu divus gadus pēc adopcijas apstiprināšanas tiesā, reizi gadā iesniegt ministrijā attiecīgās valsts kompetentas institūcijas sagatavotu ziņojumu par bērna dzīves apstākļiem ģimenē. Tādējādi visos gadījumos, kad bērns no Latvijas tiek adoptēts uz ārvalstīm, pēcadopcijas uzraudzību veic ministrija, un bāriņtiesai šāda funkcija nav jāveic. Savukārt, ja ārvalstu adoptētājs ir nosūtījis bāriņtiesai pēcadopcijas atskaiti, ir nepieciešams sazināties ar ministrijas Ārpusģimenes aprūpes departamenta Adopcijas nodaļas speciālistiem, lai noskaidrotu, vai arī ministrija šādu atskaiti ir saņēmusi. Ja tas tā nav noticis, minētā atskaite ir nosūtāma ministrijai⁸². Te autore arī nesaskata pēcadopcijas uzraudzības nepieciešamību, jo nepastāv nekāda kontrole un pārbaude attiecībā uz iesniegtajām ziņām, kā arī nerodas nekādas sekas, ja būtu konstatētas kaut kādas darbības, kas kaitētu bērnam. Līdz ar to autore uzskata, pastāvot šādai institūcijai kā pēcadopcijas uzraudzība, ir jānotiek jāsadarbībai ar ārvalstu speciālistiem, kuri klātienē novēro ģimenes pēcadopcijas periodā un savus atzinumus sūta uz Latviju kompetentām iestādēm. Vienlaikus arī 1993.gada 29.maija Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos 9.panta e)punkts paredz, ka centrālās iestādes tieši vai ar valsts iestāžu vai citu savā valstī pienācīgi oficiāli atzītu institūciju starpniecību veic visus vajadzīgos pasākumus jo īpaši, lai atbildētu, ciktāl to atļauj attiecīgās valsts tiesību akti, uz citu centrālo iestāžu, vai valsts iestāžu pienācīgi pamatotiem informācijas pieprasījumiem par konkrētu adopcijas gadījumu⁸³. Saskaņā ar likuma „Par Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos” 2.pantu centrālā iestāde Konvencijas izpildei Latvijas Republikā ir ministrija⁸⁴. Tādējādi ministrijai nepieciešamības gadījumā ir tiesības arī pēc tam, kad ir beidzies pēcadopcijas uzraudzības termiņš, pieprasīt ziņas par konkrētu adopcijas gadījumu. Autore uzskata, ka tā jau ir iejaukšanās privātā dzīvē un ir pretrunā ar adopcijas noslēpuma glabāšanu, tāpēc valsts pēc pēcadopcijas perioda nav tiesīga iejaukties privātā ģimenes dzīvē, kā arī nav tiesīga sekmēt adopcijas noslēpuma atklāšanu (par adopcijas noslēpumu autore pastāstīs plašāk nākošā nodaļā).

⁸² Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas portāls – Par bērnu pēcadopcijas uzraudzību http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/metodiskie_ieteikumi_/?doc=1805 (aplūkots 2011.gada 9.aprīlī);

⁸³ Likums "Par Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos" 9.pants e)punkts//*Ziņotājs* Nr.23, 2001.gads 9.septembris <http://www.likumi.lv/doc.php?id=55439> (aplūkots 2011.gada 9.aprīlī);

⁸⁴ Turpat

4. ADOPTĒTĀ BĒRNA TIESISKAIS STĀVOKĻIS UN MANTISKĀS ATTIECĪBAS PĒC ADOPCIJAS

Autore izanalizēs būtiskāko no adoptētā bērna tiesiskā stāvokļa un mantiskām attiecībām. Pirmkārt, ja adoptējamā vārds neatbilst tautībai vai ir grūti izrunājams, adoptējamā vārdu ir atļauts mainīt vai arī pievienot tam otru vārdu. Gadījumos, ja adoptējamam ir divi vārdi vai uzvārdi, nav atļauta to maiņa. Autore uzskata, ka ja ir atļauta vārda un uzvārda maiņa, tad, ja adoptējamam ir divi vārdi vai uzvārdi, ir jāatļauj tos mainīt, jo šie vārdi vai uzvārdi tāpat var būt grūti izrunājami priekš adoptētāja un var būt citas tautības, kas var radīt nesaprašanu no apkārtējiem, līdz ar to ziņas par adopciju nebūs jau noslēpums, kas var radīt neērtības jauniem vecākiem. Nevar arī neminēt, ka bērna uzvārds parasti liecina par viņa piederību vecāku ģimenei, tāpēc uzvārda maiņa adopcijas gadījumā ir svarīga personiski tiesiska nozīme.⁸⁵

Ja tiesa atļauj, tad pēc adoptētāju lūguma var mainīt adoptējamā personas kodu, taču ne dzimšanas datumu. Autore, izpētot adoptētāju pieredzi, izsecināja, ka ir ieteicams mainīt bērna personas kodu, jo var gadīties nepatīkamas situācijas, piemēram, ar bioloģiskiem bērna vecākiem, kuri meklēs bērnu, līdz ar to personas koda maiņa sekmēs adopcijas noslēpuma nodrošināšanu.

Tiklīdz ir saņemts tiesas nolēmums par adopcijas apstiprināšanu, adoptētais bērns un viņa pēcnācēji attiecībā pret adoptētāju un viņa radniekiem iegūst laulībā dzimuša bērna tiesisko stāvokli kā personiskajās, tā mantiskajās attiecībās. Ar adopciju bērnam izbeidzas radniecības attiecības ar bioloģiskajiem vecākiem un viņu radniekiem, kā arī ar tām saistītās personiskās un mantiskās tiesības un pienākumi pret viņiem⁸⁶. Vispirms autore pievērsīs uzmanību personiskām tiesībām, kā, piemēram, pilsonība. Autore, izpētot tādus likumus kā Latvijas Republikas Pilsonības likums⁸⁷, Civillikums, neatrada tiešo skaidrojumu, par adoptētā bērna pilsonību. Latvijas Republikas Civillikumā ir teikts, ka ar apstiprināšanu adoptētais bērns un viņa pēcnācēji attiecībā pret adoptētāju un viņa radniekiem iegūst laulībā dzimuša bērna tiesisko stāvokli kā personiskajās, tā mantiskajās attiecībās⁸⁸, taču konkrēti nekas netiek minēts. Latvijas Republikas Pilsoņu likumā ir skaidri noteikts, ka bērni, kuriem viņu dzimšanas brīdī abi vecāki ir Latvijas pilsoņi, neatkarīgi no

⁸⁵ Vēbers J. Latvijas PSR laulības un ģimenes kodeksa komentāri Rīga, Avots, 1985. gads, 262.lpp;

⁸⁶ Adopcija.lv http://www.adopcija.lv/index.php?option=text&item_id=45 (aplūkots 2011.gada 11.aprīlī);

⁸⁷ Latvijas Republikas Pilsonības likums//Latvijas Vēstnesis, Nr.315/316 (1376/1377), 1998.gada 10.novembrī <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57512> (aplūkots 2011.gada 11.aprīlī);

⁸⁸ Latvijas Republikas Civillikums Pirmā daļa. Ģimenes tiesības 173.pants 1.daļa// *Latvijas Vēstnesis*, 2010. gads, 30. decembris <http://likumi.lv/doc.php?id=90223> (aplūkots 2011.gada 11.aprīlī)

bērnu dzimšanas vietas.⁸⁹ Bet tālāk ir cits pants: „Vienlaikus ar naturalizēto personu Latvijas pilsonību iegūst arī šīs personas nepilngadīgie bērni līdz 15 gadu vecumam, kuri pastāvīgi dzīvo Latvijā. Tas attiecas arī uz adoptētiem un ārlaulības bērniem”⁹⁰, līdz ar to sanāk, ka, adoptējot bērnu, Latvijas pilsonis, kuram pilsonība ir no dzimšanas, nevar dot pilsonību savam adoptējamam bērnam, bet persona, kura naturalizācijas kārtībā saņēma pilsonību, var dot bērnam savu pilsonību? Autore uzskata, ka Latvijas normatīvos aktos ir jāprecizē tieši adoptētā bērna pilsonības iegūšana, lai nebūtu pārpratumi.

Uz adoptētājiem attiecas noteikumi par aizbildnību un aizgādību, jo adoptētāji tāpat kā vecāki ir bērna aizbildņi un aizgādņi, likumiskie pārstāvji. Līdz ar to attiecībā uz nepilngadīgo bērna mantu, izņemot Latvijas Republikas Civillikuma 195.pantā minēto, šī manta atrodas vecāku pārvaldībā.⁹¹

Attiecībā uz mantošanas tiesībām adoptētais visos gadījumos ir adoptētāja likumiskais mantinieks, kas pielīdzināts adoptētāja pirmās pakāpes leļupējiem. Adoptētā mantošanas tiesības tiek nodibinātas arī no citiem adoptētāja leļupējiem, kas ir adoptētāja īstie bērni (arī cits adoptētais). Kas attiecās uz adoptētā bērna bioloģiskiem vecākiem, tad bērnam saskaņā ar Latvijas Republikas Civillikumu, nav nekādas tiesības uz bioloģisko vecāku mantu vai personiskām tiesībām, kaut arī agrāk tādas tiesības pastāvēja – Latvijas Republikas Civillikuma 401.panta 1937.gada redakcijā, kur teikts, ka adopcija neatņem adoptētajam tiesību mantot no saviem asinsradniekiem, ja vien adoptētais nav no šīs tiesības noteikti atteicies.⁹² Mūsdienu normatīvos aktos tādas tiesības uz mantošanu no asinsradniekiem adopcijas rezultātā nav, taču tomēr pastāv iespēja mantot no saviem asinsradniekiem. Pilngadīgam bērnam, ar adoptētāju vienojoties, ir tiesības iesniegt prasību tiesā, lai atceltu adopciju un lūgt tiesu apstiprināt adopcijas atcelšanu, tad tiek atjaunotas radniecības tiesiskās attiecības adoptētajam un viņa pēcnācējiem ar adoptētā bioloģiskajiem vecākiem un viņu radniekiem, līdz ar to tiek atjaunotas likumiskās mantošanas tiesības.

Ir jāņem vērā, ka juridiskas sekas rada tikai tāda adopcija, kas reģistrēta likumā noteiktā kārtībā. Šajā sakarā praksē ir bijuši strīdi. Piemēram, Veronika S. 2000.gada 20.janvārī iesniegusi Ventspils tiesā pieteikumu par juridiska fakta konstatēšanu un lūgusi konstatēt, ka viņu, Veroniku S.

⁸⁹ Latvijas Republikas Pilsonības likums"2.pants 1.daļa 5.punkts //Ziņotājs Nr.17, 1994.gads 25.augusts <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57512> (aplūkots 2011.gada 11.aprīlī);

⁹⁰ Latvijas Republikas Pilsonības likums"15.pants 1.daļa //Ziņotājs Nr.17, 1994.gads 25.augusts <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57512> (aplūkots 2011.gada 11.aprīlī);

⁹¹ Latvijas Republikas Civillikums Pirmā daļa. Ģimenes tiesības 195.pants// *Latvijas Vēstnesis*, Nr.206 (4398), 2010. gads, 30. decembris <http://likumi.lv/doc.php?id=90223> (aplūkots 2011.gada 11.aprīlī);

⁹² Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.gads, 100.lpp

(dzimušu P.), 1940.gadā ir adoptējuši Anna Pētera meita H. (M.) un Hermanis Hermaņa dēls H. Pieteicēja norādījusi, ka dokumenti par adopciju nav saglabājušies, bet viņas adopcija daļēji apstiprinoties ar LPSR Augstākās tiesas 1946.gada 26.marta spriedumu civillietā Annas H. prasībā pret Hermani H. par laulības šķiršanu. Norādīts, ka fakta konstatēšana nepieciešama mantojuma lietas kārtīšanai.

Ar Ventspils tiesas 2000.gada 17.februāra spriedumu Veronika S. pieteikums apmierināts. Tiesa konstatējusi faktu, ka Hermanis H. un Anna H. (pēc laulības šķiršanas M.) 1942.gada 12.aprīlī adoptējuši 1938.gada 16.janvārī dzimušo Veroniku P. Spriedums apelācijas kārtībā nav bijis pārsūdzēts.

Par šo spriedumu protestu bija iesniedzis Augstākās tiesas Civillietu departamenta priekšsēdētājs procesuālo tiesību normu būtisku pārkāpumu dēļ, norādīdams, ka tiesa nav ievērojusi Civilprocesa likuma 288.panta 3.punktu un atbilstoši Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmuma „Par tiesu praksi lietās par faktu konstatēšanu, kuriem ir juridiska nozīme” 5.punktu, jo nav ņēmusi vērā, ka juridiskas sekas rada tikai adopcija, kas reģistrēta likumā noteiktā kārtībā. Protesta autors atsaucies uz Civilprocesa likuma 289.pantu, kuru tiesa nav novērojusi.

Senāts protestu apmierinājis, jo tiesa nav konstatējusi adopcijas reģistrācijas faktu, bet gan to, ka Hermanis H. un Anna H. (M.) 1942.gada 12.aprīlī adoptējuši Veroniku P., bet šādam faktam pašam par sevi nav juridiskas nozīmes. Juridiskas sekas rada vienīgi tāda adopcija, kas reģistrēta likumā noteiktā kārtībā.

Adopcijas reģistrācijas fakta gadījumā tiek izdarītas izmaiņas attiecīgā dzimšanas akta reģistrācijas ierakstā.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 289.panta noteikumiem tiesa konstatē juridiskus faktus tikai tad, ja iesniedzējam nav iespējams citādā veidā saņemt dokumentus, kas apstiprina šos faktus, vai ja šie dokumenti nozaudēti, nozagti vai iznīcināti un zudusi iespēja tos atjaunot. Tiesai bija jāpieprasa no pieteikuma iesniedzējas vai nu Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamenta arhīva izraksts no dzimšanas akta ieraksta, lai pārliecinātos, vai tajā nav izdarītas izmaiņas sakarā ar adopciju.⁹³

Bija arī vēl viena interesanta tiesu lieta, kurā Senāts norādījis, ka baznīcā reģistrētā adopcija, ko tiesa nav apstiprinājusi likumā noteiktā kārtībā, nerada juridiskās sekas:

⁹³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments 2000.gada 10.maija spriedums lietā „Par juridiska fakta konstatēšanu” (Nr. SPC – 27), aplūkots: Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.gads, 101-102.lpp

Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka prasītājas atbilstoši likuma „Par namīpašumu denacionalizāciju Latvijas Republikā” 3.pantam nav iesniegušas tiesā pierādījumus, lai pamatotu tiesības uz mantojumu. Nav iesniegušas tiesā pierādījumus, ka namīpašuma Rīgā, Jelgavā ielā 48 bijusī īpašniece Milda B. būtu adoptējusi Mildu R., un šāds tiesas atzinums atbilst materiāliem lietā. Jūrmalas pilsētas tiesas 1997.gada 15.decembra spriedums, ar kuru konstatēts, ka 1917.gada 14.februārī Liepkalnes baznīcā reģistrēts adopcijas fakts, nepierāda prasītāju tiesības uz mantojumu, ko pareizi norādījusi tiesa. Faktiska adopcija, kas nav reģistrēta likumā noteiktā kārtībā, juridiskas sekas nerada, kā tas norādīts Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmuma „Par tiesu praksi lietās par faktu konstatēšanu, kuriem ir juridiskā nozīme” 5.punktā. Saskaņā ar 1917.gadā spēkā bijušo vietējo civilo likumu kopojuma 185.pantu (tagad Latvijas Republikas Civillikuma 171.pants) adopcija uzskatāma par notikušu tiklīdz attiecīgā tiesa, adoptētājam lūdzot, to apstiprina. Tātad, baznīcā reģistrēta adopcija, ko tiesa nav apstiprinājusi likumā noteiktā kārtībā, kā tas ir šajā gadījumā, nerada juridiskas sekas.⁹⁴

Līdz ar to, autore vēlreiz min, ka tikai adopcija, kas ir reģistrēta likuma noteiktā kārtībā, rada juridiskas sekas, tai skaitā arī uz mantošanas tiesībām.

Ir vēl viena nozīmīga lieta, ko autore vēlās izpētīt, tas ir adopcijas noslēpums. Adopcijas noslēpums ir aizliegums izpaust ziņas par adopciju bez adoptētāja piekrišanas, kā arī izpaust ziņas par adopcijas apstākļiem bioloģiskajiem vecākiem un adoptētājiem. Likumīga aizsardzība ir nepieciešama, lai pasargātu gan bērnu un viņa vecākus, gan adoptētāju, jo kāda no pusēm vai arī citas personas var izmantot adopcijas faktu, lai mēģinātu iegūt materiālu labumu vai radītu morālu kaitējumu.⁹⁵ Būtībā, par adopcijas fakta esamību bērnam ir tiesības zināt, bet, vai šīs ziņas sniegt bērnam vai nē, lemj viņa vecāki. Gadījumā, ja bērns zina par adopcijas faktu, tad, kā to paredz Civilstāvokļa aktu likuma 9.panta otrā daļa - ar dzimšanas reģistra ierakstiem, kas saistīti ar adopciju, līdz adoptētā pilngadībai drīkst iepazīties tikai adoptētāji.⁹⁶ Tas nozīmē, ka pats bērns līdz pilngadības sasniegšanai ar dzimšanas reģistra ierakstiem iepazīties nevar. Pēc pilngadības sasniegšanas, persona (adoptētā) ir tiesīga iepazīties ar dzimšanas aktu reģistriem. Dzimšanas

⁹⁴ Izvilkums no Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2000.gada 23.februāra sprieduma lietā „Par namīpašuma denacionalizāciju un īpašuma tiesību atzīšanu „(Nr. SKC – 60), aplūkots Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.gads, 102.lpp;

⁹⁵ Lūse L. Adopcijas noslēpums – bērna un adoptētāju aizsardzībai. 1. decembris (2009), Lv.lv portāls <http://lv.lv/?menu=doc&id=201258> (aplūkots 2011.gada 14.aprīlī);

⁹⁶ Latvijas Republikas Civilstāvokļa aktu likums 9.pants 2.daļa//*Ziņotājs* Nr. 8, 2005.gads 15.aprīlis <http://www.likumi.lv/doc.php?id=104832> (aplūkots 2011.gada 14.aprīlī)

reģistra ieraksti ir pieejami dzimtsarakstu nodaļā, kas ir norādīta bērna dzimšanas apliecībā kā dokumenta izdevēj institūcija, kā arī Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamenta arhīvā.⁹⁷

Speciālisti bāriņtiesām iesaka, jau izpētot ģimeni un tiekoties ar cilvēkiem, kas vēlas bērniņu adoptēt, pārrunāt par adopcijas noslēpuma saglabāšanu. Protams, ja adoptētāji vēlas adopcijas faktu neatklāt apkārtējiem, tas ir jārespektē. Taču tad, ja adoptētāji vēlas slēpt adopciju arī no bērna, parasti tiek norādīts uz sarežģījumiem, ko tas var izraisīt.

Psihologi un sociālie darbinieki uzskata, ka savlaicīga un pareiza adopcijas fakta atklāšana bērnam mazina krīzes rašanās iespēju bērna un adoptētāju starpā. Ir secināts: svarīgi, lai bērns par adopciju uzzinātu, cik agri vien iespējams, un lai par to pastāstītu paši adoptētāji. Adoptētājiem vārdu "adopcija" iesaka izmantot, kad bērns ir vēl pavisam maziņš, pat tad, kad mazais vēl nerunā. "Kaut arī bērnam tas vēl ir ļoti sarežģīts jēdziens, viņš pie tā pierod un vēlāk tas nekādus pārsteigumus nesagādā," saka Labklājības ministrijas Ārpusģimenes aprūpes departamenta Adopcijas nodaļas vecākā referente Ivita Krastiņa.

Ministrijas pieredze liecina, ka dzīvē notiek dažādi. Ir vecāki, kas bērniem par adopciju stāsta, un ir arī tādi, kas klusē. Ja klusē, tad vairāk tādēļ, lai pasargātu bērnu no dažādiem sabiedrības stereotipiem: nu ja, tas jau no bērnam, tas jau paņemtais... "Adoptētājiem iesakām bērnam stāstīt patiesību, bet to darīt neuzspiežam," stāsta Ivita Krastiņa.⁹⁸

Par adopcijas noslēpumu atsevišķu noteikumu vai likumu nav. Adopcijas noslēpuma jautājumi ir ietverti:

- 1) Latvijas Republikas Krimināllikuma 169.pants;
- 2) Latvijas Republikas Civillikuma 171.panta trešā daļa;
- 3) Latvijas Republikas Civilstāvokļa aktu likuma 9.panta otrā daļa.

Likums paredz, ka ziņas par adopciju (pats adopcijas fakts, adopcijas apstākļi, bioloģiskie vecāki utt.) nav izpaužamas. Ja bērnam par adopciju pastāstījusi, teiksim, krustmāte vai kaimiņiene, ir nodarīts kaitējums. Jebkurā gadījumā, ja izpaustā informācija ir radījusi smagas sekas, tad attiecīgā persona, kas ir izpaudusi adopcijas noslēpumu, ir saucama pie atbildības. Krimināllikuma 169. pants "Adopcijas noslēpuma izpaušana" nosaka, ka par adopcijas noslēpuma izpaušanu pret

⁹⁷ Lai nebūtu bērnu namu – Rokasgrāmata
http://www.bernunami.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=351&Itemid=114&lang=lv (aplūkots 2011.gada 14.aprīlī);

⁹⁸ Lūse L. Adopcijas noslēpums – bērna un adoptētāju aizsardzībai. 1. decembris (2009), Lv.lv portāls <http://lv.lv/?menu=doc&id=201258> (aplūkots 2011.gada 14.aprīlī)

adoptētāja gribu soda ar arestu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz desmit minimālajām mēnešalgām.⁹⁹

Latvijā nav tiesu prakses par adopcijas noslēpuma izpaušanu. Vienu no zināmajiem gadījumiem, kad tika ierosināts kriminālprocess par adopcijas noslēpuma izpaušanu, Latvija piedzīvoja 2008.gadā, kad televīzijas šova "Latvijas Princese" laikā kāda bērnunama vadītāja stāstīja par puisēnu, kurš adoptēts uz ārzemēm. Kriminālprocesu gan izbeidza, jo pēc sazināšanās ar bērna adoptētājiem noskaidrojās, ka viņiem nekādu pretenziju pret notikušo nav.¹⁰⁰

Diemžēl realitāte ir tieši tāda - bieži vien uzrodas "labā" tante vai onkulis, kas bērnam pašā nepiemērotākajā brīdī pastāsta par adopciju. Autore uzskata, ka šādu jautājumu būs ļoti grūti, un pat nav iespējami noregulēt ar likumu. Parasti, adopcijas esamības atklāšana bērnam ir liels trieciens, un paiet ilgs laiks, līdz viņš saprot, kas un kāpēc noticis. Līdz ar to autore uzskata, ka, ja jau vecāki nolēma slēpt no sava bērna adopcijas faktu, tad ir jāmaina vārds, uzvārds un nepārprotami bērna personas kods, lai nebūtu pārpratumu, un lai no „labās” tantes vai onkuļa, nebūtu nesaprašanās, kā arī no negaidītiem bioloģiskiem vecākiem, kas attiecās uz valstij, kurai ir jākontrolē adopcijas ziņas noslēpuma glabāšanu, tad Civilstāvokļa aktu reģistra ieraksti ir jāveic un jebkurā gadījumā jāreproducē tādā veidā, kas neļautu personām, kurām nav leģitīmas ieinteresētības, uzzināt par personas adopcijas faktu vai, ja tas tiek darīts zināms, par tās bijušo vecāku identitāti.¹⁰¹ Attiecībā uz citām institūcijām, piemēram, bāriņtiesa, ir jāizvērtē pēcadopcijas uzraudzība, kas ar savām darbībām, piemēram, kaimiņu aptauja, var sekmēt adopcijas noslēpuma atklāšanu, līdz ar to autore uzskata, ka ir jāattīsta tāds institūcija, kā palīdzības sniegšana pēcadopcijas laikā, nevis pēcadopcijas uzraudzība, kas jau tika minēts darbā iepriekš.

Ja nu tomēr vecāki paši nolēma izstāstīt bērnam par adopciju, ko daudzi psihologi iesaka vecākiem, tad tas ir jā dara uzmanīgi un ir jā sagatavo bērnu šā dai informācijas atklāšanai. Pārējais jau ir bērna ziņā, vai viņš pats vēlas ko uzzināt par saviem bioloģiskajiem radniekiem, vai arī nevēlās.

⁹⁹ Latvijas Republikas Krimināllikums 169.pants// *Ziņotājs* Nr.15, 1999.gads 1.aprīlis <http://www.likumi.lv/doc.php?id=88966> (aplūkots 2011.gada 14.aprīlī);

¹⁰⁰ Lūse L. Adopcijas noslēpums – bērna un adoptētāju aizsardzībai. 1. decembris (2009), Lv.lv portāls <http://lv.lv/?menu=doc&id=201258> (aplūkots 2011.gada 14.aprīlī);

¹⁰¹ Eiropas Konvencija par bērnu adopciju 20.pants 4.daļa(sastādīta 1967. gada 24. aprīlī) http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/eiropas_padomes_dokumenti/?doc=249 (aplūkots 2011.gada 15.aprīlī)

KOPSAVILKUMS

Bakalaura darba izpētes un analīzes rezultātā aizstāvēšanai tiek izvirzīti šādi secinājumi un priekšlikumi:

1. Potenciālais adoptētājs ir jāizvērtē ne tikai no atbilstības likuma noteikumiem viedokļa, bet arī liela uzmanība ir jāpievērš psiholoģiskam aspektam, taču, diemžēl, lai varētu īpaši izvērtēt psiholoģiskos aspektus, Latvijā par adopciju atbildīgajai iestādei - bāriņtiesai - trūkst gan finansiālo līdzekļu, gan speciālistu;

2. Latvijas ārpusģimenes aprūpes iestādēs mīt ļoti daudz bērnu bez sakārtota juridiskā statusa. Šī iemesla dēļ adoptēto skaits ir neliels, līdz ar to autore uzskata, ka valsts institūcijām ir jāsakārto ārpusģimenes aprūpes iestādes dzīvojošo bērnu juridiskos statusus, izstrādājot regulējumu Latvijas Republikas Civillikumā, kurā tiks noteikts konkrēts laika periods, kurā, ja vecāks par neieinteresēsies sava bērna aprūpi, tad bērns tiks ierakstīts adopcijas reģistrā. To var īstenot piemērojot kritērijus, kas attiecās uz personas izsludināšanu par mirušo, piemēram, bioloģiskie vecāki neieinteresējas par bērnu 10 gadu laikā, līdz ar to var noteikt, ka bērnam nav vecāku un tiesa konstatēs, ka vecāku piekrišana nav iespējama un līdz ar to bērns tiks ierakstīts adopcijas reģistrā;

3. Ir jāneregulē jautājums, kas skar personas ar netradicionālo seksuālo orientāciju un kuras vēlas adoptēt bērnu. Autore secināja, ka Latvijā adoptēt bērnu personām ar netradicionālo seksuālo orientāciju ir juridisks pamats, bet praktiski tas gandrīz nav iespējams, jo Latvijas valsts institūcijas neatbalsta tādu adopciju;

4. Autore neizprot pēcadopcijas institūta nepieciešamību, jo adopciju nedrīkst aprobežot ne ar kādiem nosacījumiem vai termiņiem. Taču šajā situācijā bāriņtiesa ar savu pēcadopcijas uzraudzību uzliek adopcijai nosacījumus – divu gadu laikā uzraudzīt ģimeni, kas var nepārprotami traucēt ģimenei, tādējādi arī iejaucoties privātā dzīvē, pamatojot to ar pēcadopcijas uzraudzību. Turklāt arī uzraudzības laikā, un pēc, nav noteikti nekādi noteikumi par sekām, kuras var iestāties, ja bāriņtiesa ir saskatījusi kaut kādas problēmas ģimenē, jeb ja ģimene nesadarbojas ar bāriņtiesu un izvairās no šīs uzraudzības. Jebkuru ģimeni, ja tajā tiek konstatētas problēmas, uzrauga sociālais dienests un citas kompetentas iestādes un tad tiek veikts darbs ar šo

ģimeni, bet ne vairs pēcadopcijas uzraudzības ietvaros, līdz ar to autore uzskata, ka nav jādala ģimenes ar adoptēto bērnu un ģimeni ar miesīgo bērnu;

5. Autore uzskata, ka ir jāattīsta tāds institūts, kā palīdzības sniegšana pēcadopcijas laikā, kur katrs adoptētājs var griesties pēc vajadzības, bet nevis tā, ka kāds uzspiedīs savu viedokli par bērna aprūpi, jo līdz ar to sanāk iejaukšanās cilvēka privātajā dzīvē, kurai nepārprotami jābūt aizsargātai. Vēl autore uzskata, ka nav nepieciešamības pēcadopcijas uzraudzības institūta eksistēšanai, jo pēcadopcijas uzraudzība neizraisa nekādas sekas. Vienīgais, kas varētu palīdzēt izprast pēcadopcijas uzraudzības institūcijas nepieciešamību, ir tas, ja atkal ieviestu adopcijas atcelšanu.

6. Latvijas Republikas Ministra kabineta noteikumu Nr.111 „Adopcijas kārtību” 40.punktā noteikts, ka bērna adopcija uz ārvalstīm pieļaujama, ja Latvijā nav iespējams nodrošināt bērna audzināšanu un aprūpi ģimenē, un bāriņtiesa, ar kuras lēmumu bērns ievietots audzināšanas iestādē, par to pieņēmusi attiecīgu lēmumu. Par lēmumu bāriņtiesa nekavējoties informē ministriju. Autore uzskata, ka šī norma ir pretrunā ar adopcijas uzdevumu un to ir jāmaina, jo bērna interesēs ir augt ģimenē, un pastāv liela iespēja, ka šī ģimene atrodas ārvalstīs, bet saskaņā ar iepriekšminēto pantu, priekšroka tiek dota vietējiem adoptētājiem, bet ārvalstu adopcijai tiek piešķirta sekundāra loma. Autore saskatīja daudz plusu, lai ārvalstu adopcijai piešķirtu tādu pašu primāro lomu kā vietējai adopcijai. Ir jāizskata un jāizanalizē visi plusi un mīnusi, kur un ar ko bērnam būs labi – Latvijā vai ārzemēs, nevis vispirms izskatīt vietējo adopciju un pēc tam kā papildvariantu ārvalstu adopciju;

8. Bērnu adoptētāja aprūpē uz ārvalstīm var nodot uz laiku līdz sešiem mēnešiem, taču būtiskais šajā noteikumā ir tas, ka šīs aprūpes laiks ir jāpavada Latvijā. Autore uzskata šo noteikumu par nepareizu, jo tādējādi nevar izprast bērna patieso emocionālo stāvokli ģimenē, jo bērns neatrodas tajos apstākļos, kuros viņam nāksies dzīvot un komunicēt ar pārējiem ģimenes locekļiem, kā arī pats adoptētājs varbūt nevar atstāt savu dzīvesvietu un darba vietu. Līdz ar to autore uzskata, ka uz aprūpes laiku bērnam ir jāatrodas adoptētāja valstī un viņa faktiskajā dzīvesvietā. To var panākt, sadarbojoties ar ārvalstu instancēm, kuras ir atbildīgas par vietējo adopciju. Aprūpes periodā ārvalsts speciālisti izskatīs un izanalizēs bērna un

adoptētāja attiecības, kā arī visus nepieciešamos kritērijus, kas ir noteikti saskaņā ar Latvijas Republikas likumiem, un uzrakstīs atzinumu, kuru nosūtīs Latvijai par adopciju atbildīgajām institūcijām, un šīs institūcijas, jau izskatot speciālistu atzinumu, pieņems lēmumu par to, ka adopcija ārvalstu adoptētāja ģimenē ir bērna interesēs;

10. Saskaņā ar likuma „Par Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos” 2.pantu centrālā iestāde Konvencijas izpildei Latvijā ir Labklājības ministrija. Tādējādi ministrijai nepieciešamības gadījumā ir tiesības arī pēc tam, kad ir beidzies pēcadopcijas uzraudzības termiņš, pieprasīt ziņas par konkrētu adopcijas gadījumu. Autore uzskata, ka tā jau ir iejaušanās privātajā dzīvē un ir pretrunā ar adopcijas noslēpuma glabāšanu, tāpēc valsts pēc pēcadopcijas perioda nav tiesīga iejaukties privātajā ģimenes dzīvē, kā arī nav tiesīgu sekmēt adopcijas noslēpuma atklāšanu. Runājot par bērna tiesību aizsardzību, tad to ievērošanu un aizsardzību veiks sociālais dienests un citas kompetentas iestādes, bet ne vairs pēcadopcijas uzraudzības ietvaros.

ANOTĀCIJAS

Anotācija latviešu valodā/ Anotācija

Mūsdienu sabiedrībā ļoti ass ir jautājums par adoptēšanu, tā kā bērnam ir jāpārpildīti, un visiem bērniem ir nepieciešama ģimene. Sakarā ar to, kā arī ar nepieciešamību pielīdzināt Latvijas likumus starptautiskajiem likumiem, 2003.gadā stājās spēkā jauna adopcijas kārtība, kuras mērķis ir atvieglot adopcijas procedūru (gan vietējā gan adoptēšana uz ārvalstīm).

Autore, ņemot par pamatu jaunu adoptēšanas kārtību un analizējot to, izdara secinājumus, par adoptēšanas procedūras atvieglojumiem un izvirza savus priekšlikumus sakarā ar adopcijas procedūras pilnveidošanu.

Autore savā darbā izmantoja Latvijas likumus: Latvijas Republikas Civillikums, Ministra kabineta noteikumus, kā arī starptautiskas konvencijas pa bērnu aizsardzības un adoptēšanas tiesībām. Dziļākam un skaidrākam pētījumam, autore aplūkoja un analizēja daudz rakstu par adoptēšanu, kā arī izpētīja forumus, kur jaunie vecāki dalās ar savu adoptēšanas pieredzi. Tika aplūkoti arī tiesu prakse.

Detalizēti izpētot adopcijas kārtību, autore konstatēja daudzus trūkumus un uzskata, ka daži noteikumi nevis atvieglo, bet gan pretēji - apgrūtina - adopcijas procesu. Sakarā ar to autore izvirza konkrētus priekšlikumus pie pastāvošās adopcijas kārtības, šīs kārtības atvieglojumam un procesa uzlabojumam.

Anotācija krievu valodā/ Аннотация

В современном обществе очень остро стоит вопрос о усыновлении, так как детские дома переполнены детьми, которые нуждаются в семье. В связи с этим, а так же в связи с необходимостью приравнять Латвийские законы к международным, в 2003 году в силу вступил новый порядок усыновления, так же его целью является облегчить процедуру, как местного так и усыновления за рубеж.

Автор, брав за основу новый порядок усыновления, анализируя, делает выводы по поводу облегчения процедуры усыновления и выдвигает предположения по поводу усовершенствования процедуры усыновления.

Автор в своей работе использовала Латвийские законы, такие как Гражданский закон Латвийской Республики, правила Кабинета министров, а так же международные конвенции по правам защиты детей и усыновления. Для более глубокого и более четкого исследования, автор рассмотрела и анализировала многочисленные статьи о усыновлении, а так же многочисленные форумы, где люди делятся своим опытом усыновления. Была рассмотрена так же и судебная практика.

Детально исследуя порядок усыновления, автор констатировала много недочетов и считает, что некоторые правила, наоборот не облегчают, а усложняют процесс усыновления. В связи с этим, автор выдвигает конкретные поправки к нынешнему порядку усыновления, для облегчения и улучшения процесса.

IZMANTOTĀ LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra

1. Atlace Z. Vai viegli adoptēt bērnu Latvijā? *Rīgas Balss*, 2007.gads 28.jūnijs;
2. Āboltiņš J. Aijā, žūžū, geju bērni... *Rīgas Balss*, 2008.gads 31.janvāris;
3. Baštiks A. Adopcija – pašplūsmā vai kontrolēts process? *Staburags*, 2004.gads 17.jūlijs;
4. Birziņa L. Romiešu tiesības. Mācību līdzeklis. Rīga: [b.i.], 1997.gads;
5. Blūzma V., Zemītis G., Osipova S. Ārvalstu tiesību vēstures avoti. Rīga:Turība, 2007.gads;
6. Briede Z. Bērns svaru kausos. *Latvijas Avīze*, 2007.gads 8.decembris.;
7. Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.gads;
8. Jakubaņecs V. Juridiski terminoloģiskā skaidrojošā vārdnīca. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: [b.i.], 2001.gads;
9. Kalna S. Tālmācības studiju kurss. Ģimenes un mantojuma tiesības. Rīga: SIA „Biznesa vadības koledža”, 2009.gads;
10. Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977.gads;
11. Latvijas PSR laulības un ģimenes kodeksa komentāri. Sast. Bojārs J, Fridrohsons I., Iklāva Ā., Vēbere J., Vēbers J. Rīga: Avots, 1985.gads;
12. Matule S. Ģimenes tiesības pielāgo mūsdienu prasībām. Jurista vārds Nr. 11 (658) Otrdiena, 2011. gada 15. marts;
13. Paparde I. Piektdaļa adoptētāju nav laulāts pāris. *Neatkarīgā*, 2008.gads 25.janvāris;
14. Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības (26.-51., 114.- 125., 140.-176.p.). Rīga: Mans īpašums, 2000.gads;
15. Zemītis G. Ārvalstu valsts un tiesību vēsture. Otrais, papildinātais izdevums. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2006.gads.

Normatīvie akti

1. Konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos: Starptautiska konvencija: *Latvijas Vēstnesis*, 2001.gads 19.novembris, Nr.162. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=55439> ;
2. Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos. Pieņemta un apstiprināta ar LR likumu. *Latvijas Vēstnesis*, 2001.gads 11.septembris, Nr.162. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=55439> ;
3. Eiropas Konvencija par bērnu adopciju: *Latvijas Vēstnesis*, 2000.gadā 30.martā, Nr.115/116. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=3622> ;
4. Eiropas pamattiesību harta. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303LV.01000101.htm> ;
5. Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: *Latvijas Vēstnesis*, 1997.gadā 13.jūnijā, Nr.143. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm>;
6. Konvencija par bērna tiesībām. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/bernkonv.htm> ;
7. Satversme: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1993.gads 1.jūlijs, Nr.43. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980> ;
8. Bāriņtiesas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2006.gads 7.jūlijs, Nr.107. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=139369> ;
9. Bērnu tiesību aizsardzības likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998.gads 8.jūlijs, Nr.199/200. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=49096> ;
10. Civillikums. Pirmā daļa. Ģimenes tiesības: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1993.gads 1.septembris. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90223> ;
11. Civillikums Otrā daļa. Mantojuma tiesības: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1992.gads 1.septembris. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90222> ;
12. Civillikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1937.gads 28.janvāris;
13. Civilstāvokļa aktu likums: LR likums. *Ziņotājs*, 2005.gads 15.aprīlis, Nr.8. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=104832> ;

14. Iedzīvotāja reģistra likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998.gads 10.septembris, Nr.261/264. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=49641> ;
15. Krimināllikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1999.gads 1.aprīlis, Nr.15. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=88966> ;
16. Pilsonības likums: LR likums. *Ziņotājs*, 1994.gads 25.augusts, Nr.17. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57512> ;
17. Adopcijas kārtība: MK noteikumi Nr.111. *Latvijas Vēstnesis*, 2003.gads 11.marts, Nr.45. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=72987> ;
18. Adopcijas noteikumi: Ministra kabineta noteikumi Nr.315. *Latvijas Vēstnesis*, 1994.gads 14.augusts, Nr. 136 (621), zaudējis spēku 2003.gadu 22.martu. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=63722> ;
19. Bāriņtiesas darbības noteikumi: MK noteikumi Nr.1037. *Latvijas Vēstnesis*, 2006.gads 29.decembris, Nr.207. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=150736> ;
20. Noteikumi par adopcijas reģistru: MK noteikumi Nr.512. *Latvijas Vēstnesis*, 2003.gads 19.septembris, Nr.129. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=79115> ;
21. Hamurabi kodekss: tulkots no Kohler J., Peiser F. E. Hammurabi's Gesetz. Leipzig. [b.v.]: [b.i.], [b.g.].

Juridiskās prakses materiāli

1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā E.B. pret Franciju (lietas Nr. 43546/02) http://www.humanrights.org.lv/html/lv/jomas/datu_baze/29511.html ;
2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Frette pret Franciju (lietas Nr. 36515/97) http://www.rettsveven.info/Content/Menneskerett/CaseLaw/Judgments/97_036515.html ;
3. Izvilkums no Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietas departamenta 2000.gada 23.februāra sprieduma lietā „Par namīpašuma denacionalizāciju un īpašuma tiesību atzīšanu” (Nr. SKC – 60). Pieejams: Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.gads, 102.lpp;
4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietas departamenta 2000.gada 10.maija spriedums lietā „Par juridiska fakta konstatēšanu” (Nr. SPC – 27). Pieejams: Gencs

Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.gads, 101-102.lpp.

Elektroniskie informācijas avoti

1. Adopcija Latvijā. Mans mazais. Pieejams: <http://www.mansmazais.lv/article/181040/> ;
2. Adopcija.lv Pieejams: http://www.adopcija.lv/index.php?option=text&item_id=13 ;
3. Kesnere R. Cik drosmīga ir valsts ģimenes politika. *Latvijas Vēstnesis*. Pieejams: <http://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=87618> ;
4. Labklājības ministrijas portāls - Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pagasttiesām: Par adopciju. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/1238> ;
5. Lai nebūtu bērnu namu – Rokasgrāmata. Pieejams: http://www.bernunami.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=351&Itemid=114&lang=lv ;
6. Lūse L. *Adopcijas noslēpums – bērna un adoptētāju aizsardzībai*. 1. decembris (2009) | Lv. lv portāls. Pieejams: <http://lv.lv/?menu=doc&id=201258> ;
7. Rīgas pašvaldības pakalpojumu portāls. Pieejams: <https://www.eriga.lv/ServiceCards/Default.aspx?cardExternalId=RD000282AJ0016> ;
8. Rīgas pašvaldību portāls – Adopcija. Pieejams: http://www.riga.lv/LV/Channels/Riga_Municipality/Executive_authority/ipasa_statusa_institucijas/RigasBarintiesa/Adopcija.htm ;
9. Valstu bērnu tiesību aizsardzības ministrijas portāls. Pieejams: http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/metodiskie_ieteikumi_/?doc=1805 ;
10. Valsts informācijas sistēmas reģistrs. Pieejams: <http://www.visr.eps.gov.lv/visr/default.aspx?action=2&rid=29> ;
11. Valsts sociālas apdrošināšanas aģentūras portāls. Pieejams: <http://www.vsaa.lv/vsaa/content/?cat=10072> ;
12. Zalpētere I. Ar jauno adopcijas kārtību praktiskā darbībā. *Latvijas Vēstnesis*. 2003.gads 28.marts, Nr.49. Pieejams: <http://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=73266> .

PIELIKUMI

Jelgavas pilsētas bāriņtiesas priekšsēdētājam

I. G. Turčinskai

no _____

personas kods _____

deklarētā dzīvesvieta _____

telefons _____

darba vieta _____

ADOPCIJAS PIETEIKUMS

20 ____ .g.” ____ .” _____

Paraksts _____

**Vecāka (aizbildņa) piekrišana
bērna adopcijai**

_____ bāriņtiesai

Es, _____ ,
(vārds, uzvārds)

personas kods □□□□□□ – □□□□□□ ,

dzimšanas gads, datums, mēnesis _____ ,

ģimenes stāvoklis _____ ,

dzīvesvieta _____ LV- _____ ,

pase Nr. _____ , sērija _____ , izdota _____ ,

piekrītu

_____ ,
(bērna vārds, uzvārds)

personas kods □□□□□□ – □□□□□□ ,

dzimuša _____
(dzimšanas vieta un dzimšanas gads, datums, mēnesis)

adopcijai.

Par iespēju saņemt sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus ģimenēm ar bērniem esmu informēts(-a).

Adopcijas tiesiskās sekas apzinos. Par adopcijas noslēpumu esmu informēts(-a).

_____ (datums)

_____ (paraksts)

Bāriņtiesas priekšsēdētājs
vai bāriņtiesas loceklis

_____ (paraksts un tā atšifrējums)

Z.v.

LŪDZAM AIZPILDĪT DRUKĀTIEM BURTĪEM

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras Rīgas pilsētas Zemgales reģionālai nodaļai

IESNIEGUMS ATLĪDZĪBAS PIEŠĶIRŠANAI PAR ADOPTĒJAMĀ BĒRNA APRŪPI

_____ (vārds, uzvārds)

Personas kods _____ - _____

Tālrunis _____ e-pasta adrese _____

Deklarētā adrese _____ LV _____

(iela/ māja; pilsēta/ pagasts; rajons)

(posta indekss)

Termiņuzturēšanās atļauja no 20 __. gada __. ____ līdz 20 __. gada __. ____

1. Lūdzu piešķirt atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi no __/__/____ par bērnu/iem
(Datums/mēnesis/gads)

(bērna vārds, uzvārds)

(bērna personas kods)

bērna dzīvesvietas valsts, ja tāda ir ārpus Latvijas

(bērna vārds, uzvārds)

(bērna personas kods)

bērna dzīvesvietas valsts, ja tāda ir ārpus Latvijas

(bērna vārds, uzvārds)

(bērna personas kods)

bērna dzīvesvietas valsts, ja tāda ir ārpus Latvijas

2. Pabalstu lūdzu

pārskaitīt uz manu kontu

kredītiestādē _____

(kredītiestādes nosaukums)

Pasta norēķinu sistēmā (PNS)

Konta Nr. _____

3. Iesniegumam pievienoju šādus dokumentus vai kopijas:

Dokumenta nosaukums	Iesniegtie dokumenti (dokumenta izdošanas datums un numurs)	Oriģināls/ kopija (atzīmē inspektors)
Bērna dzimšanas apliecība	. . . Nr.	
Bāriņtiesas lēmums	. . . Nr.	
Darba devēja izziņa	. . . Nr.	
Pilnvara	. . . Nr.	
Citi dokumenti	. . . Nr.	
	. . . Nr.	

20__g. __. __.

Iesniedzēja paraksts _____

Aizpilda VSAA darbinieks

Iesniegums reģistrēts: _____

(nodaļa)

20__gada __. __.

Reģistrācijas Nr. _____

(amats, paraksts, paraksta atšifrējums)

Paziņojums klientam

(vārds, uzvārds)

Jūsu pieprasījums reģistrēts: _____

(nodaļa)

20__gada __. __.

Reģistrācijas Nr. _____

(amats, paraksts, paraksta atšifrējums)

LŪDZAM AIZPILDĪT DRUKĀTIEM BURTIEM

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras Rīgas pilsētas Zemgales reģionālai nodaļai

IESNIEGUMS ATLĪDZĪBAS PIEŠĶIRŠANAI PAR ADOPCIJU

_____ (vārds, uzvārds)

Personas kods _____ - _____

Tālrunis _____ e-pasta adrese _____

Deklarētā adrese _____ LV _____

(iela/ māja; pilsēta/ pagasts; rajons)

(posta indekss)

Termiņuzturēšanās atļauja no 20 __. gada __. ____ līdz 20 __. gada __. ____

1. Lūdzu piešķirt atlīdzību par adopciju no __/__/____ par bērnu/iem

(Datums/mēnesis/gads)

(bērna vārds, uzvārds)

(bērna personas kods)

bērna dzīvesvietas valsts, ja tāda ir ārpus Latvijas

(bērna vārds, uzvārds)

(bērna personas kods)

bērna dzīvesvietas valsts, ja tāda ir ārpus Latvijas

(bērna vārds, uzvārds)

(bērna personas kods)

bērna dzīvesvietas valsts, ja tāda ir ārpus Latvijas

2. Pabalstu lūdzu

pārskaitīt uz manu kontu

kredītiestādē _____

(kredītiestādes nosaukums)

Pasta norēķinu sistēmā (PNS)

Konta Nr. _____

3. Iesniegumam pievienoju šādus dokumentus vai kopijas:

Dokumenta nosaukums	Iesniegtie dokumenti (dokumenta izdošanas datums un numurs)	Oriģināls/ kopija (atzīmē inspektors)
Bērna dzimšanas apliecība	. . . Nr.	
Tiesas spriedums par adopcijas apstiprināšanu	. . . Nr.	
Dokumenti par personas datu maiņu	. . . Nr.	
Pilnvara	. . . Nr.	
Citi dokumenti	. . . Nr.	
	. . . Nr.	

20__g. __. ____

Iesniedzēja paraksts _____

Aizpilda VSAA darbinieks

Iesniegums reģistrēts: _____

(nodaļa)

20__gada __. ____

Reģistrācijas Nr. _____

(amats, paraksts, paraksta atšifrējums)

Paziņojums klientam

(vārds, uzvārds)

Jūsu pieprasījums reģistrēts: _____

(nodaļa)

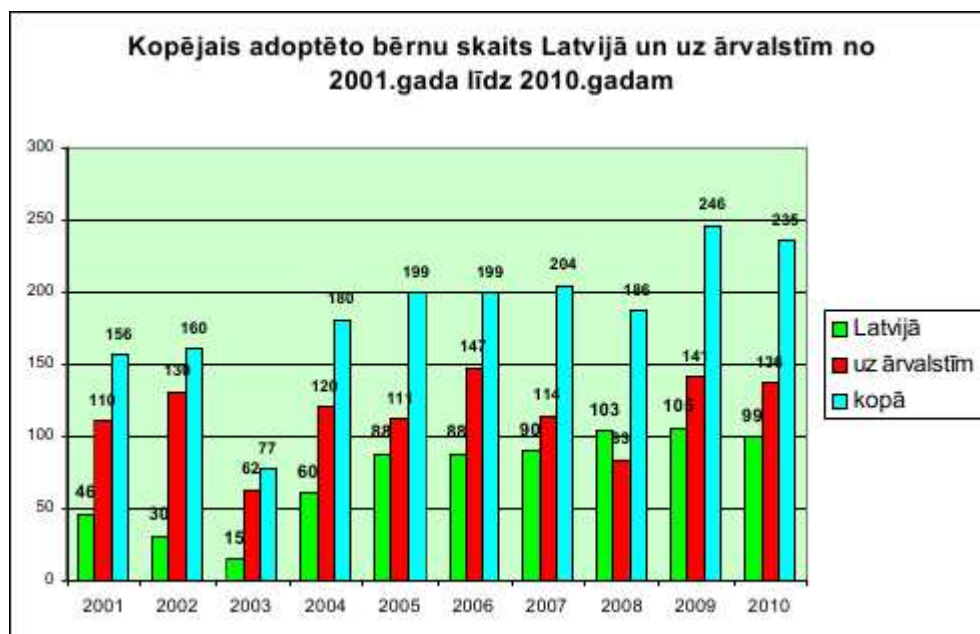
20__gada __. ____

Reģistrācijas Nr. _____

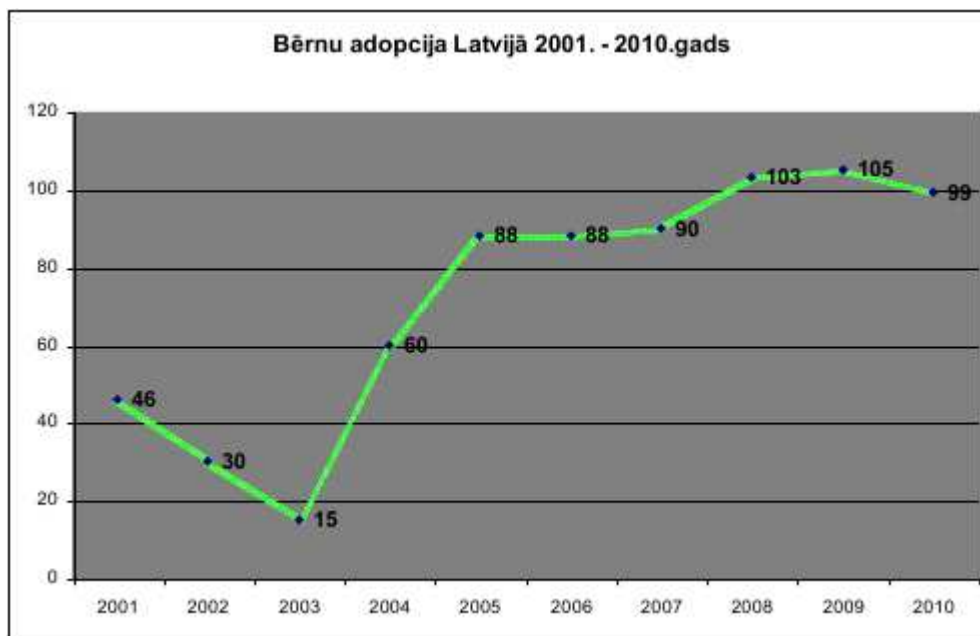
(amats, paraksts, paraksta atšifrējums)

Adopcija 2010.gadā

2010.gada 31.decembrī adopcijas reģistrā bija iekļautas ziņas par 1263 adoptējamiem bērniem (salīdzinoši 2009.gada 31.decembrī – 1336 bērni), no kuriem 506 bērniem (40% (+2% salīdzinot ar 2009.gadu)) ir noteikta invaliditāte vai ir ievērojami veselības traucējumi. Tāpat 492 bērnam (39% (-1% salīdzinot ar 2009.gadu)) jau bija nodrošināta augšana ģimenē (bērni atradās pirmsadopcijas aprūpē vai bērnu radnieki bija izteikuši vēlmi uzņemties rūpes par bērnu) vai arī bērni nepiekrita adopcijai, tātad adoptētāji 2011.gadā ir jāmeklē 771 bērnam jeb 61% (+1% salīdzinot ar 2009.gadu) no visiem bērniem, kas reģistrēti adopcijas reģistrā. Tāpat reģistrā bija iekļautas ziņas par 47 adoptētājiem no Latvijas (2009.gada 31.decembrī – 25) un 219 ārvalstu adoptētājiem (2008.gada 31.decembrī – 320), kas vēl nebija uzsākuši bērna adopcijas procesu.



Bērnu adopcija Latvijā 2001. – 2010.gads



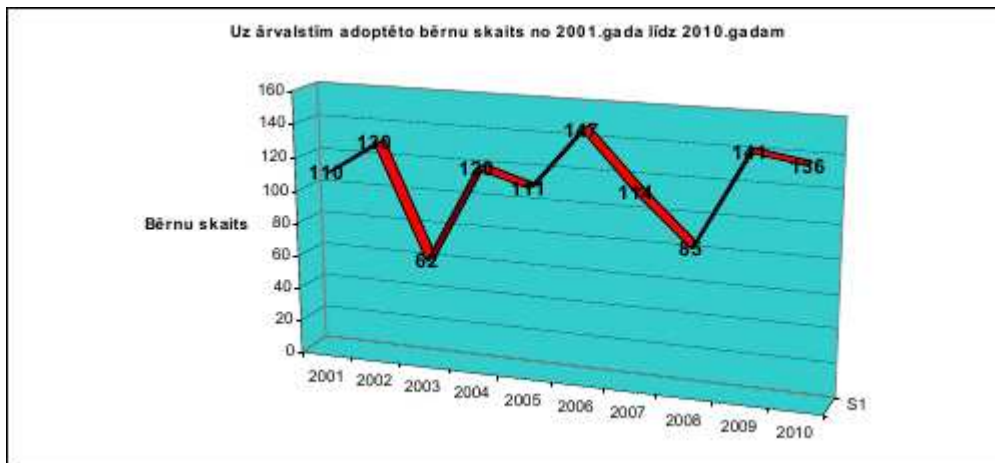
Bērnu adopcija Latvijā 2010.gads

Nr.	Bērna vecums	Ņemti aprūpē no bērnu aprūpes iestādes vai audžuģimenes	Piešķirtās adopcijas atlīdzības pēc tiesas sprieduma stāšanās spēkā	T.sk. adoptēti no aprūpes iestādes	T.sk. adoptēti no aizbildnības	T.sk. adoptēti no audžuģimenes
1.	Līdz 1 gadam	31	27	23	3	1
2.	No 1 – 2 gadiem	12	17	13	2	2
3.	No 2 – 3 gadiem	15	21	16	4	1
4.	No 3 – 4 gadiem	6	11	7	1	3
5.	No 4 – 5 gadiem	4	4	3	1	0
6.	No 5 – 6 gadiem	0	3	2	1	0
7.	No 6 – 7 gadiem	2	3	1	2	0
8.	No 7 – 8 gadiem	0	0	0	0	0
9.	No 8 – 9 gadiem	1	1	1	0	0
10.	No 9 – 10 gadiem	0	4	0	4	0
11.	No 10 – 18 gadiem	0	8	1	7	0
	Kopā	71	99	67	25	7

Kopumā 2010.gadā ministrijā vērsās 110 Latvijas adoptētāji (par 4 vairāk nekā 2009.gadā), lai saņemtu informāciju par adoptējamiem bērniem, no kuriem 10 izlēma adopcijas procesu neuzsākt vai arī lūdza to atlikt uz laiku, jo ir mainījušies ģimenes apstākļi (2008.gadā no 106 adoptētājiem tādi bija 21 gadījums). Savukārt pirmsadopcijas aprūpē ņemts 71 bērns, kas ir par 3 mazāk nekā

2009.gadā. Arī 2010.gadā saglabājās tendence, ka Latvijas adoptētāji galvenokārt vēlas adoptēt vienu bērnu līdz 3 gadu vecumam bez ievērojamiem veselības traucējumiem. Salīdzinot ar 2009.gadu, ir pieaudzis to bērnu skaits, kas adoptēti vecuma grupā līdz 1 gada vecumam (+5 bērni). Taču attiecībā uz bērniem, kas vecāki par 4 gadiem, vērojams, ka šādu bērnu ņemšana aprūpē Latvijā vēl joprojām ir salīdzinoši rets gadījums. 2009.gadā tika piešķirtas atlīdzības par 99 bērniem, kas pirms adopcijas atradās ārpusģimenes aprūpē (aizbildnībā, audžuģimenē, aprūpes iestādē), no kuriem 67 (2009.gadā – 59) bērni adoptēti no aprūpes iestādes, 25 (2009.gadā – 34) – no aizbildnības, 7 (2009.gadā – 12) – no audžuģimenes. 2010.gadā Latvijā kopumā no ārpusģimenes aprūpes tika adoptēti par 6 bērniem mazāk nekā 2009.gadā. 2010.gadā, salīdzinot ar 2009.gadu, ir pieaudzis no aprūpes iestādēm (+8) adoptēto bērnu skaits, taču nedaudz samazinājies no audžuģimenēm (-5) un no aizbildnības (-9) adoptēto bērnu skaits. 2010.gadā bija vērojama tendence, ka Latvijā bērnus vecākus par 5 gadiem galvenokārt adoptē tikai bijušie bērnu aizbildņi vai audžuģimene, jo ir jau izveidojušās patiesas bērnu un vecāku attiecības. Tomēr ir vērojams, ka, salīdzinot ar 2009.gadu, samazinājies to Latvijas adoptētāju skaits, kas vienlaikus adoptē 2 bērnus – 2010.gadā vienlaikus divus bērnus adoptēja 6 Latvijas adoptētāji, tas ir par 2 mazāk nekā 2009.gadā. Taču tas joprojām ir nepietiekami, jo lielākajai daļai adoptējamo bērnu ir brāļi un māsas. Tāpat nav novērojams, ka Latvijas adoptētāji būtu gatavi adoptēt vienlaicīgi 3 un vairāk vienas ģimenes bērnus. Arī 2010.gadā bija vērojams, ka Latvijas un ārvalstu adoptētājiem nākas gaidīt līdz tie saņem informāciju par adoptējamiem bērniem. Latvijas adoptētāji, kas vēlējas adoptēt bērnu vecumā līdz 3 gadiem informāciju par bērnu gaidīja vidēji 2-4 mēnešus. Savukārt, ja adoptētāji izvirzīja specifiskas prasības, kādam ir jābūt adoptējamam bērnam (piem., tikai latviešu tautības, praktiski veselam) gaidīšanas laiks ir pagarinājies vidēji līdz 7 mēnešiem.

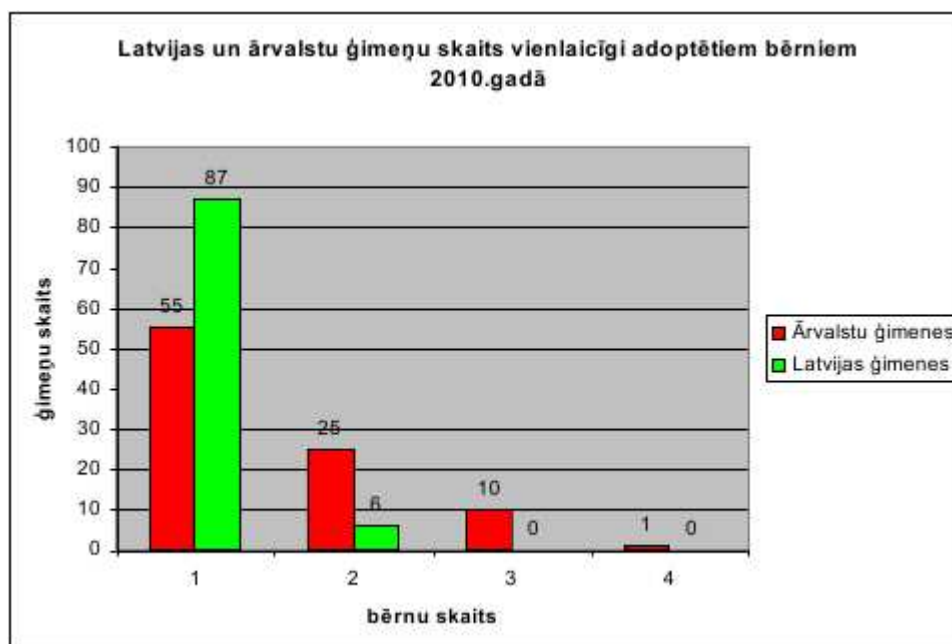
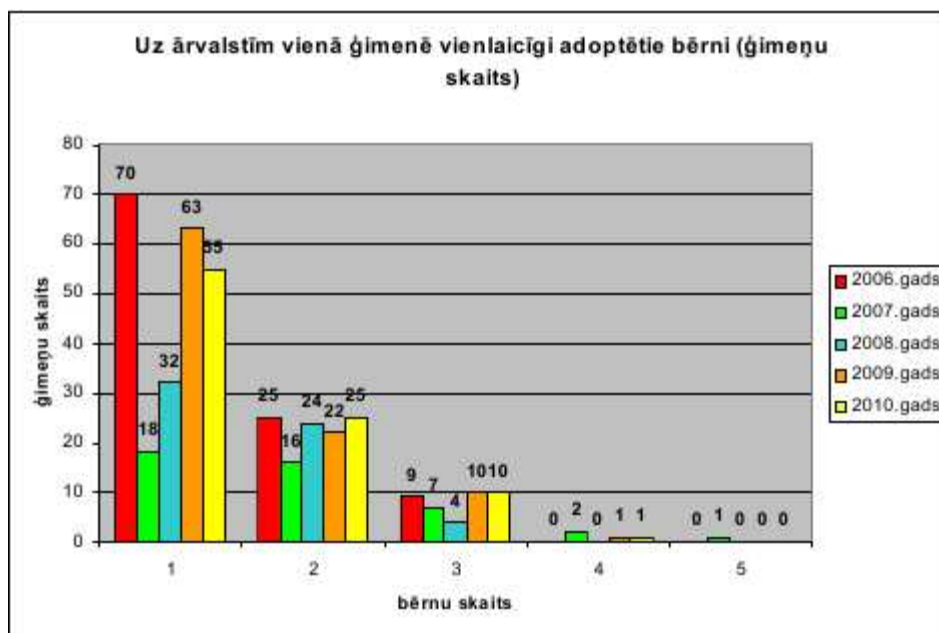
Bērnu adopcija uz ārvalstīm 2001. – 2010.gads



Bērnu adopcija uz ārvalstīm 2010.gads

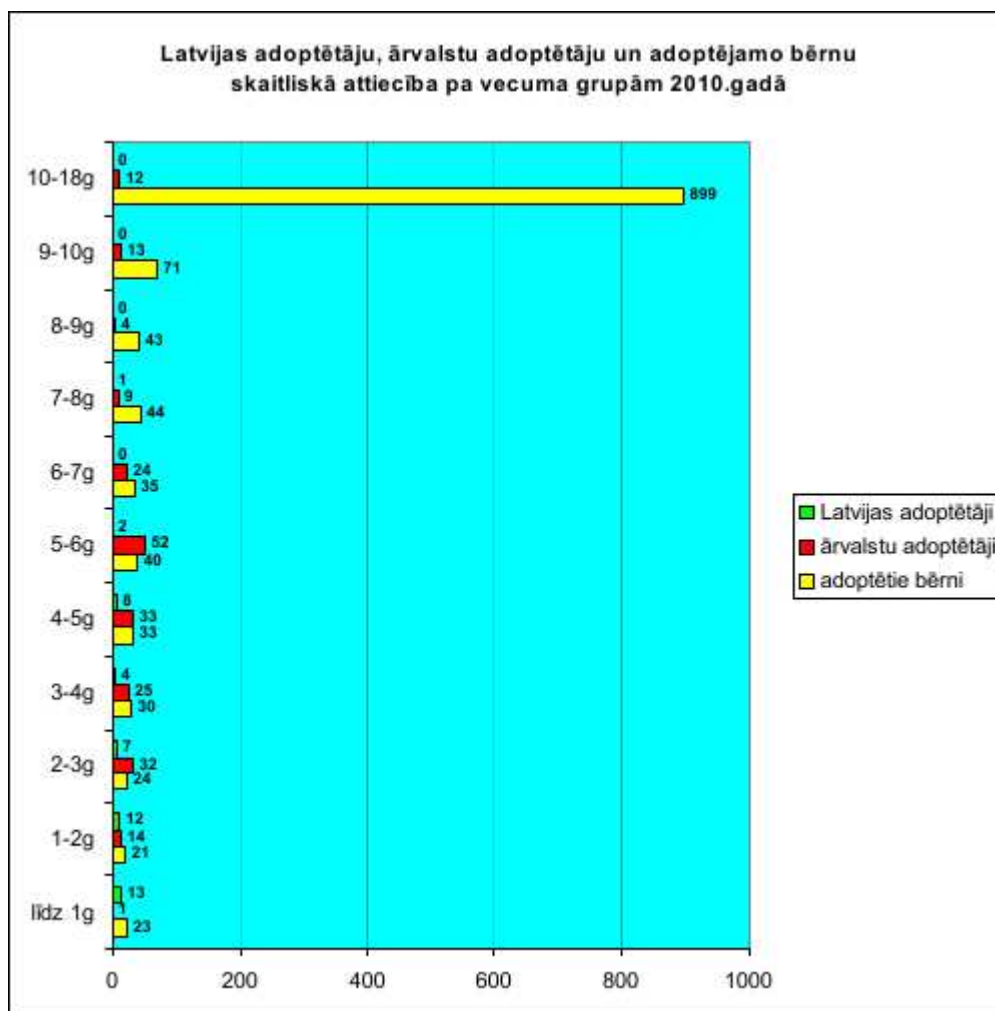
Nr.	Bērna vecums	Ministra izsniegtās adopcijas atļaujas	T.sk. adoptēti no aprūpes iestādes	T.sk. adoptēti no audžuģimenes	T.sk. adoptēti no aizbildnības (adoptē radnieki – ārvalstnieki)
1.	Līdz 1 gadam	6	6	0	0
2.	No 1 – 2 gadiem	3	3	0	0
3.	No 2 – 3 gadiem	10	10	0	0
4.	No 3 – 4 gadiem	10	6	4	0
5.	No 4 – 5 gadiem	15	8	7	0
6.	No 5 – 6 gadiem	16	9	7	0
7.	No 6 – 7 gadiem	13	4	9	0
8.	No 7 – 8 gadiem	15	3	12	0
9.	No 8 – 9 gadiem	7	4	3	0
10.	No 9 – 10 gadiem	7	2	5	0
11.	No 10 – 18 gadiem	34	17	17	0
	Kopā	136	72	64	0

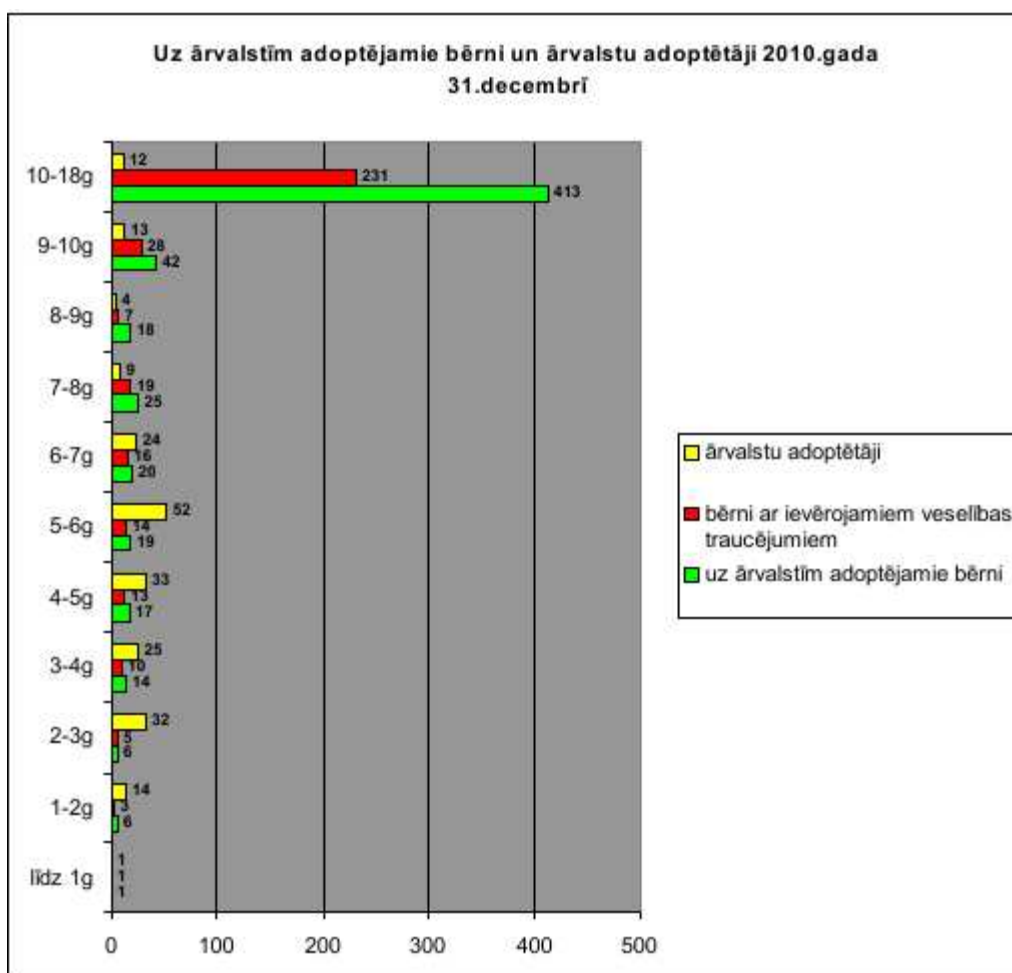
Kopumā 2010.gadā uz ārvalstīm tika adoptēti 136 bērni, no kuriem 72 (2009.gadā – 87) bērni adoptēti no aprūpes iestādes, 0 – no aizbildnības (2009.gadā – 1), 64 (2009.gadā – 53) – no audžuģimenes. Tas kopumā ir par 5 adoptētiem bērniem mazāk nekā 2009.gadā. Tāpat kā 2009.gadā, arī 2010.gadā 10 ārvalstu adoptētājģimenes adoptēja vienlaicīgi 3 bērnus, 1 ģimene adoptēja vienlaicīgi 4 bērnus. Vienlaikus 2010.gadā, salīdzinot ar 2009.gadu, par 3 ģimenēm (kopumā 25 adopcijas gadījumi) pieauga to adoptētāju skaits, kas vienlaicīgi adoptēja 2 bērnus.



Kopumā vērtējot, 2010.gadā no 136 uz ārvalstīm adoptētiem bērniem tikai 44% bija jaunāki par 6 gadiem (60 bērni) un no tiem tikai nepilni 14% bija bērni vecumā līdz 3 gadiem (19 bērni). Tādējādi vairāk kā puse jeb 56% (76 bērni) no uz ārvalstīm adoptēto bērnu bija vecāki par 6 gadiem un no tiem 35% (48 bērni) bija vecāki par 9 gadiem. Līdzīga tendence bija vērojama arī 2009.gadā. Tas ir pretēji tam, kādus bērnus galvenokārt vēlas adoptēt ārvalstnieki, iesniedzot adopcijas pieteikumus ministrijā. No 219 ārvalstu adoptētājiem, kas vēl nav adoptējuši Latvijā, 72% (157 adoptētāji) vēlas adoptēt bērnu līdz 6 gadu vecumam un no tiem 21%

(47 adoptētāji) vēlas adoptēt bērnu līdz 3 gadu vecumam, savukārt bērnus vecākus par 6 gadiem vēlas adoptēt tikai 28% (62 adoptētāji) un no tiem bērnus vecākus par 9 gadiem tikai 11% (25 adoptētāji). Šie rādītāji tikai par dažiem % atšķiras no 2009.gada rādītājiem.





Ja ārvalstu adoptētāju skaitu salīdzina ar adoptējamo bērnu skaitu, ir vērojama nesakritība, jo no 581 uz ārvalstīm adoptējamā bērna tikai 11% (63 bērni) ir vecumā līdz 6 gadiem un no tiem 2% (13 bērni) ir vecumā līdz 3 gadiem. Savukārt 89% (518 bērni) ir vecāki par 6 gadiem un no tiem 78% (259 bērni) bērnu ir vecāki par 9 gadiem. Tāpat būtisks faktors, kas ietekmē iespēju bērniem atrast ģimeni ārvalstīs, ir bērna veselības stāvoklis. No adopcijas reģistrā iekļautajiem 581 bērni, kurus var adoptēt uz ārvalstīm, 60% jeb 347 bērniem ir smagas veselības problēmas (invaliditāte, autisms, Dauna sindroms, garīga atpalicība, kustību traucējumi u.c.), pie kam no 63 bērniem vecumā līdz 6 gadiem smagas veselības problēmas ir 46 bērniem (73%). Tāpat, ja aplūko bērnus vecuma grupā līdz 3 gadiem, tad no kopumā uz ārvalstīm adoptējamiem 13 bērniem 9 bērniem (69%) ir smagas veselības problēmas. Savukārt turpat vai 100% (tikai 6 ģimenes pieļāvušas iespēju apsvērt iespēju adoptēt bērnu ar ievērojamiem veselības traucējumiem) ārvalstu adoptētāju savos pieteikumos ir pauduši vēlmi adoptēt bērnus bez smagiem veselības traucējumiem, bez tam arī tie ārvalstu adoptētāji, kas norāda, ka ir gatavi apsvērt iespēju adoptēt bērnu ar

veselības traucējumiem, tomēr reti adoptē bērnus ar neārstējamām saslimšanām (garīga atpalcība, Dauna sindroms, HIV u.c.). Arī 2010.gads nenesa izmaiņas laika periodā, kādu ārvalstu adoptētājiem nākas gaidīt līdz tiek saņemta informācija par adoptējamu bērnu. Ārvalstu adoptētājiem šis laika periods ilgst līdz 2 gadiem, ja vēlas adoptēt skolas vecuma bērnu, vai pat 5 gadiem, ja vēlas adoptēt pirmsskolas vecuma bērnu. Ņemot vērā šīs tendences, ministrija no 2008.gada 1.marta pieņēma tikai tādas ārvalstu adopcijas lietas, kurās adoptētāji ir pauduši vēlmi adoptēt bērnus, kuriem ir grūti adoptētājus atrast: 1) trīs un vairāk vienas ģimenes bērnus (brāļus/māsas); 2) bērnus, kas ir vecāki par 9 gadiem; 3) bērnus, kas ir smagi slimi vai ar ievērojamiem veselības (garīgās/fiziskās attīstības) traucējumiem; 4) bērnus, par kuriem bāriņtiesa ir pieņēmusi lēmumu par adopciju uz ārvalstīm un kuriem nav izdevies atrast ārvalstu adoptētājus (atbilstoši ministrijā jau iesniegtajiem adopcijas pieteikumiem) un par kuriem sniegta informācija ministrijas mājas lapā. Šāds nosacījums ir noteikts līdz 2012.gada 31.decembrim, tādēļ paredzams, ka arī 2010.gadā samazināsies ministrijā saņemto ārvalstu adoptētāju pieteikumu skaits, kā arī arvien biežāk ārvalstu adoptētāji atteiksies no adopcijas Latvijā, ņemot vērā laika periodu, kāds jāgaida līdz tiek saņemta informācija par adoptējamu bērnu. 2010.gadā valstis, uz kurām tika adoptēti bērni no Latvijas bija šādas: ASV – 50 bērni, Itālija – 35, Francija – 47 bērni, Zviedrija – 2 bērni, Šveice – 1 bērns, Spānija – 1 bērns. Salīdzinājumā ar 2009.gadu ir palielinājies uz ASV (+8) Franciju (+5) adoptēto bērnu skaits, savukārt samazinājies ir uz Itāliju adoptēto bērnu skaits (-17).



Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs „Adopcijas tiesiskais regulējums” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Marianna Gvozdikova

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Lekt., mag.iur. Kristīne Zīle

Recenzents:

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā

Metodiķe: Tija Brūvere

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

2011.gada ____ . _____ protokols Nr. _____

Un novērtēts ar atzīmi _____

Komisijas sekretāre: